

Ljudska PRAVICA

GLASILO KOMUNISTIČNE PARTIJE SLOVENIJE

Naj živi Komunistična partija Jugoslavija
ter njen voditelj in učitelj tovariš Tito!

Leto X. — Št. 96 Ljubljana, sobota, 23. aprila 1949 23. april 1949 — 23. april 1949 Mesečna naročnina din 45.— Cena din 2.—

OB 30 LETNICI KOMUNISTIČNE PARTIJE JUGOSLAVIJE

Na svečani proslavi v Ljubljani je govoril član Politbiroja CK KPS tovariš Ivan Regent

Ljubljana, 22. aprila. — Danes zvečer je bila v veliki unionski dvorani svečana proslava tridesetletnice Komunistične partije Jugoslavije. Na proslavi je govoril član Politbiroja Centralnega komiteja KPS tovariš Ivan Regent, ki je med drugim dejal:

Letos praznujemo 30. obletnico obstanka KPJ, ki se je ustanovila na kongresu združitve socialističnih strank in skupin v aprilu leta 1919. v Beogradu.

Teh 30 let obstanka KPJ pomeni 30 let vztrajnega in junaškega boja Partije, a pod njenim vodstvom junaškega boja proletariata in vsega delovnega ljudstva Jugoslavije proti izkoriščanju in zatiranju za zmago socializma. V tem vztrajnem in junaškem boju je padlo, pa tudi umrlo po mučenju v zaporih, temnicah in taboriščih jugoslovanske in tuje reakcije na stotine in tisoče članov Partije in drugih najboljših sinov proletariata in delovnega ljudstva Jugoslavije.

V teh 30 letih svojega obstanka je Partija morala delati in se razvijati večinoma v pogojih ilegalnosti, v katero jo je pahnila vladajoča buržoazija že leta 1920. z zloglasno »Obznanom«, potem pa še bolj leta 1921. z zloglasnim zakonom o zaščiti države.

V pogojih najgloblje ilegalnosti, za časa katere se je jasno pokazalo, da je bilo v Partiji od vsega začetka »zdravo proletarsko jedro, ki se je vztrajno borilo za njeno boljše organizacijo in ki je na koncu po vseh težavah tudi zmagalo.« v pogojih najgloblje ilegalnosti, pravim, se je KPJ kljub vsemu trdno zasidrala v delavskem razredu, se je kljub vsem težavam razvijala in je v boju jeklenela. Počasi, z mučnimi napori, navzlic preganjanju s strani reakcionarnega buržoaznega režima, vztrajno, kakor se je spodobilo Partiji, ki se je zavedala svojeje poslanstva, naloge, zaradi katere je bila ustanovljena, je Partija premagovala svoje slabosti.

Potem ko je pokazal dolgo in težavno pot utrjevanja Partije pred vojno, je nadaljeval:

Ves proces usposabljanja Partije za odločilni boj se je vršil — treba je ponovno povedati — počasi, toda vztrajno, v silnih bojih v Partiji sami in izven nje. Temu procesu se ni mogla izogniti nobena KP. Po zlomu Partije, do katerega je prišlo po »Obznanu« leta 1920., po prvem letu njenega obstanka zaradi šibkosti in nesposobnosti njenega tedanjega vodstva, po zlomu, ki se je po objavi zakona o zaščiti države še poglobil, se je Partija le počasi opomogla. Zdravo proletarsko jedro v njej, iz katerega so zrasi njeni sedanji voditelji, pa ni nikdar klonilo pred težavami. S tem, da se je Partija čistila, se je krepila. S tem, da se je borila proti odklonom, proti frakcionizmu, proti napačnim, nemarksističnim teorijam, se je vzgajala teoretično in ideološko v duhu marksizma-leninizma.

S tem, da se je borila proti preganjanju, proti reakcionarnemu buržoaznemu režimu in da je vodila boje delavstva in delovnega ljudstva sploh za življenjske, človeške in politične pravice, se je vzgajala v političnem boju in si nabirala izkušnje. In na podlagi teh svojih lastnih političnih izkušenj so se vzgajale in vzgojile najširše množice delavstva vseh naših narodov. V teh težkih bojih so se vzeli Partije z množicami vedno bolj silne, njen vpliv med ljudskimi množicami je naraščal in se poglobljal. Partija in delovne množice so se med seboj vedno bolj spajale in nazadnje sta vodstvo in množica postala tista monolitna enota, ki lahko kljubuje vsem viharjem in ki je poklicana, da v boju zmagaja.

Le tako Partija je mogla že ob okupaciji Čehoslovaške po nemških fašističnih četah objaviti proglas, s katerim je pozivala narode Jugoslavije, naj postavijo demokratično vlado narodne sloge in obrambe, in v katerem je med drugim rečeno, da »Naj si bodo dnevi preizkušnje, ki so pred nami, še tako težki, ni razloga, da bi obupavali. Neodvisnost Jugoslavije lahko obvarujemo pred navalom fašističnih osvajačev, če združimo vse rodoljubne demokratične sile in ustvarimo bratsko slogo in spoznanje med narodi Jugoslavije.« In dalje: »Obrambno sposobnost za obvarovanje Jugoslavije lahko zagotovimo samo in edino ljudska vlada, ki bi takoj zajamčila ljudstvu vse demokratične in nacionalne pravice ter podvzela vse ukrepe za obrambo države in ki bi se v zunanji politiki opirala na demokratične sile, v prvi vrsti na Sovjetsko zvezo, ki je najmočnejša zaščitnica malih narodov...« To ni bil le proglas, to je bil že program, katerega je Partija kasneje uresničila.

December 1940. t. j. štiri mesece po navedenem proglasu, je vlada Cvetković-Maček razpustila razredne sindikalne organizacije v Zagrebu, v januarju 1941 pa je organizirala koncentracijska taborišča za antifašiste in komuniste. Do 27. marca 1941, ko je vlada Cvetković-Maček že izvršila izdajstvo s tem, da je pristopila

proti okupatorju in njegovim domačim lekačem, da je ta boj organizirala in mu načelovala.

Naši narodi vedo, vedo tudi drugi narodi in drugi ljudje, da se je ta osvobodilni boj naših narodov, ki se je končal z zmago, začel v najtežavnejših okoliščinah v zaledju do zob oboroženega sovražnika, ki je hotel naše in druge slovanske narode iztrebiti z zemeljske po-

k fašističnim silam, je bila Partija pripravljena in je ljudstvo pod njenim vodstvom prisililo vlado Cvetković-Maček, da je odstopila. »Tisti dan, pravi tovariš Tito v svojem poročilu na V. kongresu

Tovariš Tito — generalni sekretar Centralnega komiteja KP Jugoslavije

Partije, je bila Partija pri velikanskih demonstracijah v Beogradu popoln gospodar položaja.«

Te uspehe je dosegla Partija šele z novim vodstvom, s tovarišem Titom na čelu, ki je začelo svoje delo že pred koncem 1937. Na vprašanje, kako je mogla KPJ v tako kratkem času, t. j. od konca 1937 do začetka 1941, doseči tako lepe uspehe, odgovarja tovariš Tito takole:

»Tako velike uspehe je mogla Partija doseči: 1. zato, ker je očistila svoje vrste od frakcionšev in špijonov razrednega sovražnika; 2. ker je bil v vrstah Partije zdrav partijski kader, ki je mogel zdaj nemoteno razviti vso svojo iniciativo, to se pravi: zdaj so prišli do izraza zdravi partijski elementi; 3. ker je bilo zdaj na čelu enotno vodstvo, ker ni bilo nobenih in notranjih razprtij, kar pomeni, da je v njem vladalo popolno soglasje v vseh vprašanjih; 4. ker je bila ustvarjena trdna organizacijska enotnost volje in akcije; 5. ker je šla Partija v širino, med množice in je tako postopoma postajala priznana voditelj množic; 6. ker je vodstvo znalo pravilno oceniti položaj v vsaki konkretni primeru in ker v liniji Partije ni bilo omahovanja; 7. ker je linija KPJ izražala težnje vseh resnično progresivnih sil in se dejanja komunistov niso razhajala z besedami; 8. ker je Partija na predvečer usodnih dogodkov smelo krenila na pot obrambe dežele pred nevarnostjo, ki se je bila bližala, in je najostreje nastopila proti izdajcem in petokolonam, ki so pehali deželo v katastrofo.«

Okupacija Jugoslavije po nemških, italijanskih in drugih fašističnih tolpah je naša pripravljena Partija, ki je bila prehodila dobo dvajsetletnega ilegalnega dela in boja. Se pravi, da je bila Partija pripravljena na vse težave in na boje, na vse neizogibne žrtve. Bila je edina stranka v Jugoslaviji, ki je ohranila svojo zastavo neomadeževano, ki je uživala pri ljudstvu vseh narodov Jugoslavije ugled in spoštovanje in je bila zato poklicana, imela je pravico in dolžnost, da je pozvala ljudstvo v osvobodilni boj

vršine. V prvih letih tega boja so se morali boriti naši narodi brez vsake materialne pomoči od zunaj, na katero niso mogli niti računati, kajti zavezniške vojske so se takrat nahajale in se borile proti skupnemu sovražniku tisoče kilometrov proč od nas. V tem boju so se naši narodi pod vodstvom KPJ opirali in so se mogli opreti predvsem na svoje lastne sile in na moralno pomoč demokratičnih sil drugih dežel, v prvi vrsti na tako pomoč Sovjetske zveze, v moč in v zmago katere so trdno verjeli.

Tudi v tem osvobodilnem boju narodov Jugoslavije naša Partija ni pozabila na svojo vlogo avangarde proletariata, na svojo revolucionarno dolžnost do delavskega razreda. Ni pozabila svojih dolžnosti do vitalnih interesov svojega ljudstva, pa tudi ne na svoje dolžnosti do mednarodnega demokratičnega revolucionarnega gibanja in boja. Osvobodilni boj narodov Jugoslavije je pod njenim vodstvom čedalje bolj zavzemal v svojem razvoju poteze najnaprednejše demokratične revolucije, rušil je na osvobojenih in tudi na neosvobojenih ozemljih reakcionarni aparat buržoazne državnosti, ki je služil zatiranju in izkoriščanju, ter ustanavljal novo državno oblast, ljudsko oblast, ljudske odbore vseh stopenj od zdolaj navzgor, dokler se ni 29. novembra 1943 na II. zasedanju AVNOJ-a ustanovil Nacionalni komitej narodne osvoboditve Jugoslavije, ki mu je bilo naloženo izvrševanje dolžnosti začasne vlade v deželi. »To je bil odgovor — pravi tovariš Tito — vsem tistim, ki so upali, da se bo takoj po vojni vse zopet vrnilo na staro.«

V težkem in neenakem boju proti okupatorju in njegovim divizijam so narodi Jugoslavije pod vodstvom KPJ, katero so vsi zavedno in prostovoljno sprejeli, so ti narodi zmagovali in ustanavljali, širili ter utrjevali ljudsko oblast. Širila se je in v bojih krepila Ljudska fronta, v njej Osvobodilna fronta Slovenije, Partizanske skupine so naraščale in je iz njih postopoma nastala jugoslovanska vojska. Osvobojena ozemlja so se širila in številčno naraščala, dokler niso

objela ozemlja vse dežele. Ljudski odbori so se razvijali, ustanavljali so se in ustanovili vsi forumi ljudske oblasti in ob zmagi je prevzela ljudska oblast državo popolnoma v svoje roke.

Razume se, da je mnogo razlogov, ki so omogočili narodom Jugoslavije, da so v svojem boju zmagali. Razume se, da so morali biti za to zreli objektivni pogoji v notranjosti dežele in da je moral biti za to primeren tudi mednarodni politični položaj. Razume se, da narodi Jugoslavije ne bi bili mogli v tem boju zmagati, če ne bi bili imeli na svoji strani moralno, kasneje pa tudi materialno, posredno tudi vojaško pomoč demokratičnih sil drugih dežel, in v prvi vrsti pomoč Sovjetske zveze. Toda ni in tudi ne more biti nobenega dvoma, da bi bila ostala vsa zrelost objektivnih pogojev zamujena, kakor se je to zgodilo v prvih letih po prvi svetovni vojni v Jugoslaviji in še v marsikateri drugi deželi Evrope, da bi bili ostali zreli objektivni pogoji neizkoriščeni, da ne bi bilo prišlo do osvobodilnega boja narodov Jugoslavije in do zmage v tem boju, če ne bi bilo tu subjektivnega faktorja, če ne bi bilo teoretično podkovan, politično in organizacijsko enotne, monolitne KPJ, ki si je bila v dvajsetletnem ilegalnem boju nabrala dovolj izkušenj in je bila zaradi vsega tega sposobna, da je izkoristila zrelost objektivnih pogojev, povedla narode Jugoslavije v osvobodilni boj ter jih v tem boju vodila do zmage.

Osvobodilno gibanje zatiranih narodov proti zatiralcem ne pozna šablon in utegne razviti najrazličnejše, včasih tudi najostreje oblike, katerih ni mogoče vedno predvidevati. Marksistično podpovani revolucionar se takih in drugačnih oblik osvobodilnega gibanja zatiranih narodov ne bo ustrašil, marveč jih bo primerno razmeram pametno izkoristil za razvoj in zmago socialistične revolucije. Prav tako bo tudi nadaljnji razvoj revolucije za prehod iz kapitalizma v socializem ustvaril in razvil nešteto novih in najrazličnejših oblik. Saj nas uči Lenin, da proces prirodnega in družbenega razvoja ne pozna šablon, da je zakonitost prirodnega in družbenega razvoja po vsej verjetnosti precej drugačna od naših predstav o tej zakonitosti, katero naši pojmi o njej le zelo približno zajamejo. To tem bolj, ker zakon o nenehnem gibanju, torej o nenehnem spreminjanju, velja tudi za zakonitost kot tako in proces nenehnega spreminjanja ne more, da ne bi ustvarjal vedno nove pogoje za vedno nove oblike zakonitosti. To velja, si mislim, tudi za nastanek in za obliko v razvoju osvobodilnega boja narodov Jugoslavije in za proces prehajanja v socializem.

Narodi Jugoslavije gradijo danes pod vodstvom KPJ socializem. Razume se, da ne moremo nobenemu prepovedati, da bi to zanikal. Toda s tem, da kdo zanika gradnjo socializma v naši deželi, ne bo odpravil resnice. Katoliška cerkev je 400 let zanikala Kopernikovo trditve, da se zemlja skupaj z ostalimi planeti vrti okoli sonca. Ni mi znano in tudi ne verjamem, da bi se bila zemlja katoliški cerkvi na ljubo odpovedala zakonitosti, po kateri se ravna. Nj se ona odpovedala svojem celoletnemu sprehodu okoli sonca, marveč so znanstvene ugotovitve prisilile Vatikan, da se je odpovedal napačnemu Ptolomejevemu sistemu o zemlji kot centru vsega in je pred dobrim mesecem dovolil čitanje Kopernikove knjige o sončnem sistemu. Ob tej priliki je vesel človek naznanil, da je Vatikan s tem odlokom dovolil zemlji, naj se, če že ne gre drugače, v božjem imenu vrti okoli sonca. Ali niso ljudje, ki zanikajo gradnjo socializma v naši deželi, podobni vatiškanskim modrijanom, ki so zanikali Kopernikove trditve tudi potem, ko sta Leverrier in kasneje Calle dokazala, da ustrezajo resnici? Narodi Jugoslavije gradijo socializem v svoji deželi. V tej gradnji se trudijo, delajo udarno, vztrajno, zaradi te gradnje so pripravljani na vse žrtve. In baje samo zaradi tega, ker jo gradijo primerno svojim razmeram, so se našli ljudje, ki to gradnjo socializma v naši deželi zanikajo in trobentajo v svet, da jadrano na vso moč v imperializem. Saj bi morali vendarle vedeti, da je gradnja socializma pri nas nujnost, ki se ji Komunistična partija ne more odpovedati. Gradnja socializma v Jugoslaviji ni, kakor bi si kdo mogel predstavljati, le direktiva KP. Ni dvoma, da je to res linija, da je to res direktiva KP, ki je na vladi in ki zato realizira ljudsko oblast, ki ni bajka, ki ni milni balonček, ki ni prazna fraza, ki je tu živa, delujoča, trdna, otipljiva. Toda, prvič: ljudska oblast bi bila že davno

nehala biti ljudska oblast, če ne bi bila začela graditi v svoji deželi socializma, če ne bi posvetila tej gradnji vso skrb, če se ne bi za to gradnjo borila in če se ne bi borila vztrajno proti vsem elementom, ki to gradnjo ovirajo. Sicer bi bila ljudska oblast nesmisel. Ob zmagi osvobodilnega boja 1945. je bila ljudska oblast že vzpostavljena v vseh njenih stopnjah. In ni bila, pa tudi ni mogla biti vzpostavljena kot sama sebi zadostujoča sila, to je kot nesmisel. Bila je vzpostavljena v korist delovnega ljudstva, ki ni moglo in tudi ni smelo, ko je zrušilo oblast buržoazije, zavrglo režim kapitalizma, ostati na pol poti, marveč je moralo, če se je hotelo ohraniti na oblasti v svojo korist, stopiti na pot gradnje socializma. Gradnja socializma v naši deželi je torej nujna posledica zmagovite demokratične revolucije v obliki osvobodilnega boja, v katerem se delovno ljudstvo ni borilo samo proti okupatorju, marveč vzporedno tudi proti njegovim pomagačem, ki so bili v bistvu izkoriščevalci delovnega ljudstva. Misel, da kdor zanika gradnjo socializma pri nas, žali le voditelje KP, je abotna. Kdor zanika gradnjo socializma pri nas, zanika nastanek naše ljudske oblasti in žali s tem tudi naše delovne množice. Drugič: gradnja socializma pri nas ni samo nujna posledica dejstva, da imamo pri nas ljudsko oblast, ki je stopila in morala stopiti na pot gradnje socializma, marveč izraža ta gradnja tudi voljo ljudstva. Res je, gradnja socializma pri nas se je začela po direktivi Partije. Toda med direktivo Partije — bi povedali, če nam je dovoljeno, s svojimi besedami Stalino misel — in njeno realizacijo je vmes ljudstvo, volja ljudstva, ki more tako direktivo tudi odkloniti, je ne uresničiti. Kakor vemo, jo naše ljudstvo uresničuje, je nj odklonilo. Naša Partija je pri ljudstvu priljubljena, je spoštovana, ljudstvo sledi prostovoljno njenim direktivam. Pa ne zaradi lepih oči njenih voditeljev, marveč zato, ker je pravilno vodila narode Jugoslavije v osvobodilnem boju do zmage, zato ker realizira ljudsko oblast, ne katero koli oblast, marveč ljudsko oblast, se pravi voljo ljudstva, oblast, ki ščiti interese delovnega ljudstva in mu pripravlja srečno bodočnost. Ali si moremo predstavljati, da bi ljudstvo sledilo naši Partiji, če ta ne bi realizirala oblasti, ki ščiti njegove interese, ki je njegova lastna domača oblast? Ali si moremo misliti, da bi bilo ljudstvo Jugoslavije sledilo naši Partiji, če ta ne bi bila dala direktive za gradnjo socializma, se pravi, če ne bi bila začela utrjevati ljudsko oblast, če bi se bila izneverila ljudski oblasti in bi bila hotela obnoviti staro, proti kateremu se je ljudstvo borilo? Le misliti si kaj takega, pomeni žaliti naše ljudstvo. Zategadelj pa je gradnja socializma pri nas tudi dokaz pravilnosti linije naše KPJ. Vse kaže torej, da pri nas resnično gradimo socializem, in vse kaže, da ga bodo naši narodi tudi zgradili.

Gradnja socializma je naša dolžnost, ki jo moramo izvršiti sebi v korist in v korist mednarodnemu boju za socializem. V tej gradnji, kakor v osvobodilnem boju, je vodilna vloga v rokah naše KPJ. To je naša dolžnost. V tej gradnji je nujno potrebna enotnost, monolitnost Partije, Ljudske fronte in enotnost narodov Jugoslavije. Partija in delovne množice morajo še bolj utrditi svoje vezi, svojo povezanost, svojo v boju zgrajeno enotno celoto. Tu ni in ne more biti mesta za omahljive, za oportuniste. Gradnja socializma je junaško delo junaškega delavskega razreda, junaških narodov, junaških ljudi.

Ob koncu svojega govora je tovariš Regent dejal:

KPJ, ki pod vodstvom svojega CK, kateremu načeluje naš tovariš Tito, ni še nikdar odpovedala, ki ni nikdar in pod nobenimi pogoji omadeževala rdeče zastave mednarodne proletarske revolucije, ki je vedno služila svojemu delavskemu razredu, delovnemu ljudstvu sploh in ki je privedla narode Jugoslavije do zmage, ne bo odpovedala niti pri gradnji socializma, niti v boju za zmago ljudske demokracije v vseh deželah, niti v boju proti sovražnikom socializma. Pod njenim slavnim vodstvom od zmage do zmage naprej!

Naj živi 30. obletnica KPJ!
Naj živi KPJ in njen CK!
Naj živi voditelj Partije in narodov Jugoslavije tovariš Tito!

Pred 20 leti so monarhofašistični agenti na avstrijsko jugoslovanski meji zverinsko umorili Djuro Djakovića

Največji udarec po nastopu monarhofašistične diktature v Jugoslaviji je bil zadan naši Partiji z zadržanim umorom sekretarja KPJ Djura Djakovića.

Prve vesti o tem zločinu je objavil avstrijski napredni tisk. Na te vesti, ki so razburile mednarodni proletarijat, je 29. aprila izdala zagrebška policija komunikacije, v katerem je trdila, da je bil Djuro Djakovič ustreljen na begu. Jugoslovanska monarhofašistična buržoazija je organizirano pripravila umor Djura Djakovića. S tem zločinom in z vedno hujšim belim terorjem je hotela uničiti KPJ.

Kraljeva politična policija je po svojih agentih izvedela, da se je nahajal v Zagrebu Djuro Djakovič. 20. aprila je policija množično aretirala komuniste, med njimi tudi Djuro Djakovića, ki so ga agenti spoznali na Ribnjaku.

Na zagrebški policiji so imeli Djakovića zaprtega tri dni. Po strahovitem mučenju, ko iz njega niso mogli izveliti niti besedice, so ga odpeljali pol mrtvega na avstrijsko mejo, z izgovorom, da bo moral tam pokazati prehode preko meje. Z njim so odpeljali tudi Nikolo Hečimovića, sekretarja Rdeče pomoči. Ko so prišli k Sv. Duhu na Ostrem vrhu, so tam vzeli s seboj finančnega organa Franca Borca in občinskega tajnika Ivana Hlebeca za spremstvo. Djakovič in Hečimovič sta bila lepo oblačena, vklepana in komaj sta se držala na nogah. Morilci — žandarjski kaplarji Milan Brkič in Nikola Aralica ter agent Fradl — so izjavili spremljevalcem: »Ta dva ne bosta nikoli več videla matere Hrvatske.«

Ko so šli skozi gozdne predele, so žandari obema še bolj stisnili okove, da so jima postajaleroke temno modre in zatekle. Okrog 10 ponoči so se ustavili pri kmetu Karlu Harihu na večerjo. Ko je hotela kmetica ponuditi ujetnikom kruh in pijačo, je Aralica zakričala: »Komunisti nimajo pravice jesti!«

Na razpotju cest v Mariboru in k Sv. Duhu so žandari odposlali Hlebeca in Borca domov. Tudi agent Fradl se je vrnil v Maribor. Aralica in Brkič pa sta odgnala ujetnika proti meji. Čim so bili sami, sta ju z dvema streloma iz neposredne bližine ubila, odvezla okove in odvlekla trupla do meje, kjer sta ju vrgla v potok, ki je mejil Jugoslavijo in Avstrijo.

Ob povratku v Maribor sta morilca izjavila Karlu Harihu, da sta ujetnika usla preko meje. To je bilo 23. aprila 1929.

Delavec Peter Čerminšek je zjutraj 26. aprila našel trupla. Blizu tistega

mesta je našel sledove krvi, skrbno pokrite z listjem.

28. aprila je odšla na lice mesta komisija, v kateri so bili sreski načelnik dr. Marko Ipavec, komandir mariborske žandarmerije major Nemanja Radojčić ter zdravnik dr. Mihael Podlesnik in Ivan Jurečko. Pri obdukciji je bilo navzočih mnogo ljudi z obeh strani meje. Ko sta hotela zdravnik v zapisniku ugotoviti, da sta bila Djakovič in Hečimovič ubita s strelji iz neposredne bližine, je žandarmerijski major Radojčić zahteval, naj zapišeta, da sta bila ustreljena iz večje daljave v hrbet. Obdukcija je pokazala, da so bili vsi deli telesa pragaši in krvavi. Ljudje, ki so bili navzoči, so se glasno zgražali in obsojali barbarsko postopanje, ki sta ga morala prenašati Djakovič in Hečimovič. Major Radojčić pa je zahteval, da so morali v zapisnik zapisati, da je imel pokojni Djakovič

samo okoli nosa in na ustnicah nekaj prask, ki so nastale zaradi padca ob ustrelitvi.

Na tožbo Djakovičevega sina in Hečimovičevega brata je bila 7. maja izvršena ponovna obdukcija, pri kateri so ugotovili, da je bilo na telesu Djakovića mnogo sledov in podplutb, da je imel poškodovane zobe, na vratu pa so bili sledovi udarcev s trdim predmetom in znaki dušenja. Podobne poškodbe so ugotovili pri Hečimoviču. Preiskava je pokazala tudi, da sta bila ubita iz neposredne bližine. Popolnoma jasno je bilo dokazano, da sta bila Djakovič in Hečimovič ubita po strašnem mučenju in da je bil izgovor policije, da sta pobegnili, samo krinka za dobro organiziran in pripravljen zločin.

Tožbo proti zločincem Aralici in Brkiču pa je 7. oktobra 1929 žandarmerijski podpolkovnik Ristič zavrnil.

ŽALNA SVEČANOST V MARIBORU OB PRENOSU POSMRTHNIH OSTANKOV DJURA DJAKOVIČA

Maribor, 22. aprila.

Mariborsko delovno ljudstvo je nad vse dostojno in svečano počastilo spomin Djura Djakovića, sekretarja KPJ, ki so ga 25. aprila 1929 ubili organi monarhofašističnega režima pri Svetem Duhu na Ostrem vrhu. Žalna svečanost se je razvila v izraz predanosti in ljubezni našega delovnega ljudstva do herojske Partije, ki je imela v svojih vrstah take ljudi, kot je bil Djuro Djakovič.

Velike množice delavcev in nameščencev, mladine in kmetov so se v skupinah z mimohodom poslovile od posmrtnih ostankov Djura Djakovića, ki so bili položeni v okrašen avli Doma Jugoslovanske armade. Ob krsti je bila častna straža članov poverjenstva CK KPS za mariborsko oblast, MK KPS Maribor, OK KPS Maribor-okolica in oficirjev mariborskega garnizona. Med prvimi so ob 9 položili vence člani poverjenstva CK KPS za mariborsko oblast, delegacija MK KPS na čelu s sekretarjem, zatem pa so zasule krsto neštete skupine in delegacije mariborskih partijskih organizacij, okrajnih komitejev KPS na področju mariborske oblasti, zastopniki vojske, zastopniki ljudske oblasti, množičnih organizacij, tovarni in ustanov.

Ob 4 popoldne se je pred Domom JA poslovila od posmrtnih ostankov Djura Djakovića ogromna množica ljudi. Član poverjenstva CK KPS za mariborsko oblast tov. Simončič Franc je v svojem govoru prikazal herojski lik Djura Djakovića ter obljubil in

komunistov in vsega delovnega ljudstva Maribora, da bodo častno in dostojno, kot jih je učil Djuro Djakovič, izvrševali vse naloge Partije in nadaljevali borbo proti vsem sovražnikom.

Železničarska godba je zatem zaigrala »Žrtvame«, pevski zbor SKUD »Angel Besednjak« pa je zapel dve žalostinki in »Na juriš«. Nato so člani poverjenstva CK KPS za mariborsko oblast in člani štaba garnizije JA v Mariboru ob zvokih Internacionale prenesli posmrtno ostanke Djura Djakovića do avtomobila, ki je odpeljal proti postaji, odkoder jih prepeljejo z vlakom proti Ljubljani.

V soboto zjutraj ob 8 bo na glavnem kolodvoru v Ljubljani slovesen sprejem krste s posmrtnimi ostanki Djura Djakovića. Ljubljana se bo svečano in dostojno oddolžila spominu velikega borca za pravice delovnega ljudstva. Pri sprejemu bo razvrščena častna četa, godba pa bo z Internacionalo in žalostinkami počastila spomin na Djuro Djakovića. O življenju in delu tega junaškega sina jugoslovanskega delovnega ljudstva bo govoril član politbiroja CK KPS dr. Jože Potrč. Po spominski svečanosti v Ljubljani bodo posmrtno ostanke Djura Djakovića odpeljali proti Beogradu. Na vsej poti do Beograda mu delovno ljudstvo pripravljala svečan sprejem, da tako pokaže svojo ljubezen in hvaležnost za junaško delo in veliko žrtve, ki jo je Djuro Djakovič dal za svobodo in srečno življenje jugoslovanskih narodov.

pogojih ni Slavko nikoli izgubil borbene volje in odločnosti in zlasti ne vedrine duha, lastnosti dobrega partijskega aktivista in revolucionarja. Ko je po zahtevi tistih, ki so ga bili poslali v Mitrovico, slovenski narod postal suženj fašističnih okupatorjev, je Slavko, zvest sin svojega naroda, posvetil vse svoje sile osvobodilnemu boju Slovencev. Medtem ko so laži-rodoljubi trumoma bežali iz severne Slovenije in prepučali trepete ljudstvo njegovi usodi, je naš Slavko kot voditelj komunistov v severni Sloveniji organiziral odpor slovenskega ljudstva proti fašističnim rabljem. V tem boju je žrtvoval svoje dragoceno življenje. Ime Slavka Šlanderja bo za vselej globoko zapisano v srcu slovenskega naroda. Njegovo življenje in njegova junaška smrt pa nas vzpodbujata k še krepkšemu delu za izgradnjo svobodne domovine.

V Črnomlju se je ljudstvo Bele Krajine poslovilo od narodnega heroja Franca Rozmana - Staneta

Črnomelj, 22. aprila. — Velika množica ljudstva iz Črnomlja in okolice ter delegacije Partije, ljudske oblasti, Jugoslovanske armade in množičnih organizacij so pred Domom ljudske prosvete danes popoldne sprejele posmrtno ostanke heroja Franca Rozmana-Staneta, ki je bil pokopan dosej na Rogu.

Krsto so položili na katafalk, okrašen s cvetjem in zastavami. V imenu Okrajnega komiteja KPS je spregovoril tova-

Žalna svečanost v Novem mestu

Novo mesto, 22. aprila. Danes popoldne je bila v Novem mestu svečanost ob priliki prenosa posmrtnih ostankov padlih herojev Dragana Jevtiča, Milovana Šaranovića in Ivana Kavčiča-Nandeta, ki so padli leta 1943 in bili pokopani na Rogu, in heroja Majde Šilc, ki je padla v Koroški

vasi pod Gorjanci in bila pokopana v Podgradu.

Ob 17.15 so pripeljali krste s posmrtnimi ostanki herojev na Glavni trg, kjer so jih sprejele delegacije in množica ljudstva.

Godba SKUD »Dušan Jereb« je najprej zaigrala žalostinko, nato pa so položile delegacije Partije, množičnih organizacij in JA vence pred krste. Pevski zbor je zapel himno XIV. divizije, nakar je govoril sekretar OK KPS Novo mesto tov. Martin Pavlin, v imenu Zveze borcev pa je spregovoril tov. Jože Zamljen. Skozi mesto se je razvil nato dolg spoved z zastavami in venci na čelu, ki so jih nosili člani množičnih organizacij. Krste s posmrtnimi ostanki so prenesli v dvorano Doma ljudske prosvete. Krste so nosili člani OK KPS in Zveze borcev.

V Domu ljudske prosvete so položili krste na oder. Ob krstah je častna straža oficirjev JA. Do polnoči bodo krste s posmrtnimi ostanki v domu. Množica ljudstva se v mimohodu poslavlja od padlih herojev.

Krste bodo prepeljali v soboto zjutraj v Ljubljano, kjer bodo položene v skupno grobnico narodnih herojev.

KOMUNIKE CENTRALNEGA KOMITEJA KOMUNISTIČNE PARTIJE SLOVENIJE

Dne 21. maja t. l. je bil ustreljen v Ljubljani v gramozni jami za Sv. Križem zvesti bojevnik za veliko stvar delavskega razreda in slovenskega naroda, naš tovariš

STONE TOMŠIČ

član Komunistične partije Slovenije od 1928. leta datje, organizacijski sekretar Politbiroja Centralnega komiteja Komunistične partije Slovenije, kandidat za člana Centralnega komiteja Komunistične partije Jugoslavije.

Tovariš Tone Tomšič je bil eden tistih, redko neustrašnih revolucionarnih bojevnikov, ki so z vsem svojim življenjem in še s svojo smrtjo služili samo veliki stvari osvoboditve slovenskega naroda in delavskega razreda. Zaradi tega je vse njegovo življenje zvezano z neprestanim trpljenjem po jugoslovanskih in okupatorskih ječah ter v globoki nelegalnosti. V Jugoslaviji je odsedel tri in pol leta robije, 9. decembra 1941. leta pa ga je aretirala Gestapo. Po strahovitem fizičnem mučenju v Ljubljani, Begunjah in Mariboru, kamor so ga odvlekli Nemci, je bil dne 16. maja t. l. obsojen na smrt pred ljubljanskim krvavim »sodiščem«. Nikoli ni bil tovariš Tone Tomšič omakežal slavne zastave Marxa, Engelsa, Lenina in Stalina, pod katero se je bojeval zvesto in vdano. Kakor je hrabro prenesel vsa nečloveška mučenja, tako je tudi umrl s smrtjo heroja.

Komunistična partija Slovenije je s Tonetom Tomšičem izgubila enega svojih najboljših aktivistov in funkcionarjev. Organizacijsko in vzgojno delo Toneta Tomšiča je vtisnilo pečat vsej organizaciji Komunistične partije Slovenije. Vsa velika delavnost KP Slovenije je v poslednjih letih neločljivo zvezana z imenom Toneta Tomšiča.

Ob grobu našega Toneta Tomšiča se komunisti Slovenije ponovno zavezujejo nuditi vse svoje sile ter sposobnosti in če bo treba tudi svoja življenja za osvoboditev in združitve slovenskega naroda ter za velike smote delavskega razreda.

Komunisti! Dvignite visoko nepremagljivo zastavo Marxa, Engelsa, Lenina in Stalina!

Slava Tonetu Tomšiču!

Slava padlim junakom osvobodilnega boja!

Še smejeje naprej!

22. maja 1942.

CK KOMUNISTIČNE PARTIJE SLOVENIJE

(Iz »Dela«, št. 3, junij 1942.)

Tone Tomšič — vzor borca-komunista

Na ljubljanskem polju je 21. maja zazijal nov grob, v vrstah narodno-osvobodilnega gibanja je nastala vrzel, globoka in občutna: tovariš Tone je pod streljo pobesnelih okupatorskih rabljev za zmerom omahnil. Padel je eden izmed najboljših borcev za svobodo in enakopravnost slovenskega naroda ter za velike cilje delavskega razreda, padel je bojevnik, čigar ime bo neločljivo zvezano z vsem tistim slavim razdobjem v zgodovini Komunistične partije v Sloveniji, v katerem se je kalilo jeklo za današnji težki boj.

Tone Tomšič je padel mlad. Rojen je bil 9. junija 1909. Smrtni strel ga je podrl, preden je izpolnil 32. leto. Toda, od teh 32 let jih je bila dobra polovica polna dela in borbe. V svoji globoki in iskreni ljubezni do prelepe slovenske domovine je že kot srednješolec za vsakdanjo lažjo reakcionarnih politikov odkril gnulobo in trohobo in spoznal, da njihova pot vodi narod v pogubo. Zgodaj je začel iskati poti v boljšo bodočnost, iskal jo je pri tistih, ki so na besedah hoteli nadaljevati tradicije predvojnega revolucionarne mladine, pri dijaških nacionalističnih organizacijah. Toda nobena med njimi ni bila kos težkim preizkušnjam tistega časa, lepe besede so se izkazale kot vaba, ki so jo stari, samozvani vodniki nastavljali slovenski mladini. Zategadelj se je tov. Tone odvrnil od njih in iskal novih poti. Bilo je to razdobje težke, notranjpolitične krize v Jugoslaviji, ko so nacionalna in socialna nasprotja prikrat v temeljih zamajala vso državno zgradbo. Dve, tri leta iskanja so tov. Toneta privedla do spoznanja, da je buržoazija nesposobna ustvariti iz Jugoslavije domovino svobodnih in enakopravnih južnoslovanskih narodov, da je boj za lepšo bodočnost slovenske domovine in slovenskega naroda neločljivo povezan z bojem slovenskega proletariata. Ta resnica je postala še toliko očitnejša, ko je 6. februarja 1929 velesrbska reakcija skušala z brutalno silo, z brezobzirnim udarcem po demokratičnih in nacionalnih pravicah ljudstva v svoj prid izsiliti izhod iz nevzdržnega položaja in ko je slovenska reakcija ob vsem tem — ne prvič in ne zadnjič — razgalila svoje izdajalsko protiljudsko bistvo. Ljubezen do svojega naroda in skrb za njegovo bodočnost je Toneta Tomšiča leta 1928. privedla v slovensko delavsko gibanje. To leto je postal član Zveze komunistične mladine Jugoslavije. Zavešt o zgodovinskem poslanstvu proletariata v slovenskem narodu je vse njegovo življenje in delo zvezala z bojem slovenskega delovnega ljudstva. Za svoj narod in delovno ljudstvo je v letu 1942. pašl.

Leta 1929. se je tovariš Tone uvrstil v predstražo delavskega razreda, postal je član Komunistične partije Jugoslavije. V dobi šestojanuarskega terorja, ki je bil naperjen predvsem proti tej proletarski predstraži, v letih, ko je bilo neprestano treba ma-

šiti občutne vrzeli, nastale pod udarci policije, ko je bilo treba teden za tednom, dan za dnevom obnavljati razbite partijske organizacije, ustvarjati nove kadre, v teh letih je tovariš Tone doraščal v prvega borca proletarske avantgarde. Njegova pot je bila odslej pot revolucionarja: potem, ko je že jeseni 1929. prejel z enomeščnim preiskovalnim zaporem svojo ognjen krst, je bil na veliko noč 1932. spet aretiran in pred državnim sodiščem za »zaščito države« v Beogradu obsojen na podrgno leto težke ječe, ki jo je v najneznosnejših prilikah prebil v Sremski Mitrovici. Boji z ječarsko samovoljo, ki so dosegli svoj višek v dvotedenskem gladovnem štrajku, v katerem bi bil tovariš Tone med izpolnjevanjem svoje tovariške dolžnosti malone podlegel, so močno načeli njegovo zdravje. Ko se je jeseni leta 1933. vrnil domov, se je s podvojeno silo posvetil delu. Toda že po nekaj mesecih je znova padel v zapor, to pot ga je reakcionarna »pravica« znova za dve leti in pol poslala v Sremsko Mitrovico. In znova trpljenje, ječarska samovolja, borbe, gladovni štrajki...

Po povratku domov, v februarju 1937., je bil Tone Tomšič izvoljen v Centralni komitej Komunistične partije Slovenije. V vodstvu Partije je ostal vse do svoje smrti. Bil je njen organizacijski sekretar. V oktobru 1940. je bil na V. vsedravnih konferenci KPJ izvoljen za kandidata v članstvo CK KPJ.

Kot odgovorni funkcionar Partije je bil Tone Tomšič izpostavljen neprestanemu preganjanju koroščekvonačladske policije in žandarmerije. Iz prostosti v zapor, iz zapora v prostost in spet v zapor, to je bila pot Toneta v letih, ko je Komunistična partija z naporom vseh svojih sil skušala rešiti usodo jugoslovanskih narodov, ki so jih izdali in prodali ministri, generali in bani. Prečute noči ob pisanju člankov, referatov, navodil na sestankih, sejah in med delovnim ljudstvom preživeti dnevi, to je bila vsebina življenja tega velikega slovenskega revolucionarja. Toda preden je bila dosežena svoboda, je padel Tone Tomšič. Gestapovski agenti so ga v decembru 1941. aretirali, gestapovske in ovrovske zveri so ga nečloveško mučile. Enajstkrat so ga mučili do nezavesti, toda okupatorski rablji niso mogli iz njegovih ust izsiliti niti enega, iz muk rojenega stoka, še manj pa kakršnokoli besedo, ki bi škodovala veliki stvari slovenskega osvobodilnega gibanja. Prevažali so ga iz ene mučnice v drugo, iz Ljubljane v St. Vid, iz Begunj v Gradec in spet v Ljubljano, 16. maja je bil pred italijanskim vojnim sodiščem v Ljubljani obsojen na smrt in 5 dni nato ustreljen. Kakor je bilo njegovo življenje slika nezlomljivega borca, tako je bila tudi njegova smrt — smrt junaka. Do zadnjega diha je ostal to, kar je bil vsa leta dela in bojev: slovenski proletarski revolucionar.

Velika množica prebivalstva Postojne in okolice je počastila spomin herojev Janka Premrla - Vojka in Miloša Zidanška

Postojna, 22. aprila.

Danes popoldne je bil prekop narodnih herojev Janka Premrla-Vojka in Miloša Zidanška. Njune posmrtno ostanke so pripeljali v Postojno, kjer so jih položili pred stavbo oblastnega komiteja KPS za Slovensko Primorje. Delegacije iz vseh okrajev Slovenskega Primorja so se poklonile herojem in položile ob katafalk številne vence. Ob katafalku ima častno stražo četa

oficirjev Jugoslovanske armade. Ob 17. je bila komemoracija, kateri je prisostvovala množica ljudi iz mesta in okolice. Godba JA je zaigrala »Žrtvame«, nato pa je govoril organizacijski sekretar oblastnega komiteja tov. Dolgan. V imenu okrajnega odbora ZB Postojna je pozdravil heroja tov. Tone Špeh. Sindikalni pevski zbor je pel borbene pesmi.

Spored svečanosti ob prekopu herojev 23. in 24. t. m. v Ljubljani

Krste s posmrtnimi ostanki narodnih herojev Toneta Tomšiča, Slavka Šandra, Miloša Zidanška, Franca Rozmana-Staneta, Ivana Kavčiča-Nandeta, Milovana Šaranovića, Draga Jevtiča, Janka Premrla-Vojka, Majde Šilcve in Vinka Simončiča-Gašperja bodo prepeljane v Ljubljano v soboto, 23. t. m. in bodo položene na katafalk v poslopju Predsedstva vlade LRS. Od 13. ure dalje se bo oddolžilo spominu herojev z mimohodom delovno ljudstvo Ljubljane.

V nedeljo, 24. t. m. ob 9. uri bodo padli heroji prepeljani po Prešernovi cesti in Knafličevi ulici do Muzejskega trga, kjer bodo položeni v skupno grobnico.

Odbor za prekop herojev

Naša največja naloga je, da ohranimo in utrdimo bratstvo in enotnost naših narodov, to najdragocenejšo pridobitev osvobodilne borbe, da okrepimo in razvijemo našo moralno-politično enotnost, ki sloni na socialistični zavesti državljanov nove Jugoslavije.

Pod vodstvom Partije se je kalila enotnost in borbenost proletariata

»Do mezdnih in štrajkovnih akcij je največkrat prišlo mimo in proti volji oficijelnih voditeljev URS-ovih, kršćanskih in »narodnih« sindikatov, ker jih je organizirala in pokrenila partijska organizacija (n. pr. veliki štrajk rudarjev v letih 1934—35, tekstilcev in stavbincev leta 1936 in niz drugih). Tega štrajkovnega poleta ni mogel zatrejti niti ves teror policije, ki je leta 1936 prizadejal partijski organizaciji hude udarce.«

(Mihaj Marinko na II. kongresu KPS)

V naslednjem objavljamo spomine delavcev-članov Komunistične partije, ki so sodelovali v veliki stavki tekstilnega delavstva leta 1936. To je le drobce iz borbe, ki jo je vodila Partija na čelu delavskega razreda v stari Jugoslaviji.

VELIKA STAVKA TEKSTILNEGA DELAVSTVA SLOVENIJE

V torek dne 22. avgusta 1936 je izbruhnila velika stavka tekstilnega delavstva Slovenije. Po svojem obsegu, političnem in ekonomskem pomenu ter sijajni organizaciji, izvršeni od strani KPJ, je bilo to eno najrevolucionarnejših dejanj v nizu razredne borbe delavstva proti kapitalističnemu izkoriščanju in zatiranju delovnega ljudstva v predprilski Jugoslaviji.

V teh časih je bilo tekstilno delavstvo najslabše plačana delovna sila, saj je znašala urna mzda v trikotajzah od 1 din do 2,20 din, v tkalnicah, predilnicah, apreturah in tiskarnah po 1,80 din do 3 din, le v redkih primerih so zaslužili delavci po nekaj več. V večini tovarnih higienskih in varnostnih naprav sploh ni

naj bi se zadeva mirnim putem uredila. KP (članom iz Kranja in Maribora) je končno uspelo ob delni podpori kršč socialistov, da je bil sprejet sklep, da se pozove delodajalce, naj v 24 urah odgovorijo, ako so pripravljeni na sprejem kolektivne pogodbe in takojšnjo odpravo najtežjih krivic, ako pa take izjave ne bo, ali bo celo odklonilna, se začne splošna stavka vsega tekstilnega delavstva Slovenije dne 22. avgusta ob 14. uri. Ta sklep je bil še isti dan sporočen vsemu delavstvu, s katerim se je soglašalo. Delavska zbornica pa je sklicala skupni sestanek delodajalcev za ponedeljek dne 20. avgusta zvečer (v hotelu »Stara postaja«, Kranj). Tovarnarji so zavrnili vse predloge, ki so jim bili stavljeni. Po

stavkovni odbori. Takrat je tekstilno delavstvo prvič svobodno izvolilo svoj borbeni organ. Na vseh izhodih so bile postavljene straže, da niso mogli prihajati med delavstvo provokatorji in stavkokaži, ki so jih za take primere vedno imeli na razpolago podjetniki in oblastva. Za prehrano stavkajočih je bilo preskrbljeno še isti dan. Na iniciativu Partije so bili postavljeni odbori za prehrano stavkajočih. V te odbore so bili izvoljeni člani Partije in simpatizerji. Delavci tovarnih strok, kmetje, mali trgovci in mali obrtniki so stavkajočim takoj priskočili na pomoč. Navozili so ogromne količine živeža, tako da bi stavka lahko trajala že ob prvih zalogah več mesecev. Stavkajoči so dobivali pomoč tudi v denarju, kateri je bil razdeljen med one, ki so imeli družine. Podjetniki so sprva oupnili, toda kmalu so se utrdili v prepričanju, da stavka ne more trajati niti teden dni.

Začela se je pogajanja na banski upravi in na T. O. I. zbornici v Ljubljani. Podjetniki so izjavili, da se ne bodo pogajali vse dotle, dokler delavstvo ne zapusti tovarn, kajti imajo občutek, da tovarne niso več njihove, ker so jim bile nasilno zasedene. To je bila taktika zavlačevanja, ker so mislili, da je za absoluten zlom stavke stališče zavlačevanja najboljšje. Ban Marko Natlačen je stavko takoj obsodil za nezakonito in neupravičeno. Sprejel je v zaščito interese tujezemskih in domačih fabrikantov ter kot predstavnik skrajno reakcionarne klerikalne politične struje, s fanatično zagriženostjo nastopil proti interesom delavstva. Sprejel je intervencijo poslanikov Českoslovaške, Italije, Nemčije in Francije, na kateri je obljubil, da se bo z vso avtoriteto in silo zavzel za interese njihovih državljanov in uveljavil vse njihove zahteve. Na T. O. I. zbornici pa je zastopal zahteve tovarnarjev star klerikalce dr. Golia Adolfa, ki je ravno tako odklanjal podpis kolektivne pogodbe in zahteval, naj delavstvo zapusti tovarne, da bodo šele potem možna pogajanja in sprejem nekaterih točk zahtev delavstva.

Delavstvo je stavkalo dalje. Odklanjal je vsak sporazum, ki bi spremenil obliko stavke ali vsebino zahtev. Odločnost in enotnost delavstva je bila ves čas stavke na višku. V podkrepitev tega je dovolil, ako se spomnimo le enega primera nezlomljive volje stavkajočih. V neki tovarni v Kranju je bilo na industrijskem tiru sedem vagonov drv in premoaga. Oblavstva so zahtevala, naj stavkajoči te vagonce oddajo. Ko delavstvo tej zahtevi ni ugodilo, je železniška uprava vseeno poslala lokomotivo po vagonce. Delavci, videč to nakano so legli na železniški tir in strojevodja je v razdalji komaj dveh metrov od njih ustavil stroj. Izjavile so, da mora stroj eamo preko njihovih teles izrgati vagonce iz kraja, katerega so zasedali stavkajoči.

Stavkovni odbori so nastopali v tovarnah kot organ oblasti. O vseh pogajanjih in mahinacijah kapitalistov ter njihovih priganjajev so bili stavkajoči vsak dan obveščeni. V tovarnah so se vršila vsakodnevna zborovanja. Na znak

Stavkajoči delavci plešejo pred tekstilno tovarno »Jugočeška«

se je bilo, ali pa so bile malenkostne. Uveden je bil 10-12 in celo 14-urni delovni čas v večini podjetij, predvsem pa v bivši »Jugobruna«, Kranj, kjer je vodstvo sililo delavstvu v nekaterih oddelkih celo 16-urni delovni čas. Za priganjštvo in zatiranje delavstva so imeli tovarnarji, posebej za to službo izvezbane ljudi. V vseh primerih so opravljali službo priganjača upokojeni ali odpušteni žandarji in policaji. Oni so po ukazu svojih gospodarjev in osebni eurovosti, ki je bila lastna takim ljudem, ustvarili v obratih takšen sistem, v katerem je delavec prenehal biti človek, ampak materija, manj vredna od najprimitivnejšega produkcijskega sredstva. Zelo se je razširil sistem raznih kazni, ki so dopolnjevale priganjaški sistem. Pod izgovorom, da ni dela, so stalno odpuščali zavednejše delavce, na njih mesta pa sprejemali novince iz podeželja z nižjo plačo, dočim so poklicni delavci ostajali brez-posejlni. Pri sprejemanju delavcev se je uveljavljalo podkupovanje in politično hlapčevstvo JRZ.

V tekstilnih tovarnah je imelo delavstvo svoje zaupnike, preko katerih je zahtevalo odpravo krivic in neznosnih razmer. Tovarnarji so se rogali zahtevam in predlogom delavstva, večinoma pa so sploh odklanjali intervencije teh delavskih zastopnikov. Delavstvo je mnogokrat zahtevalo pri tedanjih oblastnikih, naj učinkovito posredujejo pri tovarnarjih, da bodo sprejemali njih zastopnike in upoštevali upravljene zahteve, a se je vedno izkazalo, da so tedanje oblasti zaveznik in pobudnik tujim in domačim kapitalistom, da so lahko neovirano izvrševali vse našete in nenaštete krivice nad delavstvom.

Delavstvo je spoznalo, da je v teh razmerah in v tem položaju osamljeno, da je potreben energičen spopad s podjetniki za sprejem enotne kolektivne pogodbe za vse delavstvo tekstilne industrije Slovenije. Splošno razpeloženje za štrajk je naraščalo. K temu so prispevale še govornice o uvedbi zakona o minimalnih mezdah ter naraščajoča draginja.

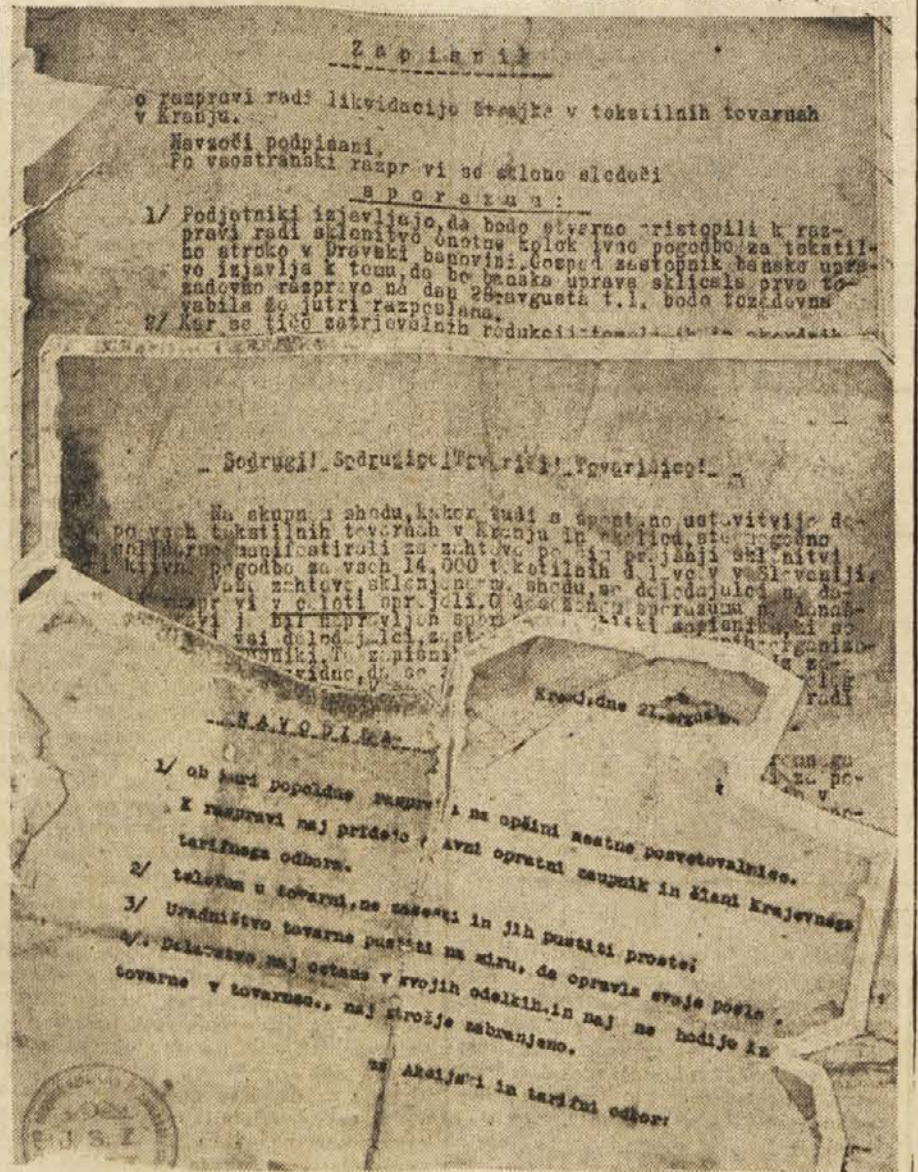
Na pobudo KPS je bila v začetku avgusta 1936 sklicana konferenca predstavnikov treh strokovnih organizacij, ki so tedaj obstajale. Konferenco so vodili člani KP, ki so bili istočasno člani SMRJ in člani zaupniških odborov. Vršila se je v Kranju (v gostilni pri »Joštarju«) kot središču organizacije odpora. Zastopstvo organizacij se je zedinilo v tem:

1. Da za ves čas meznega gibanja prenehajo vsi strankarski spori.
 2. Da vse tri organizacije izdelajo skupno stališče nasproti delodajalcem za sprejem kolektivne pogodbe.
 3. Da se o tem obvesti Delavsko zbornico v Ljubljani, ki bo po svojih strokovnih taktičnih vodila pogajanja.
- V soboto dne 18. je Delavska zbornica sklicala posvetovanje glede nameravnega meznega gibanja. To posvetovanje se je vršilo v Ljubljani (v gostilni pri »Šestici«), na katerem je bilo prisotnih okoli 25 predstavnikov KPS, SMRJ, KSZ in NSZ. Stališče soc. demokratov in nar socialcev je bilo, da je v tem času in takšnem obsegu vsako stavkovno gibanje neupsetno in da ti dve organizaciji ne prevzemata nobene odgovornosti za eventualni propad stavke. Oni, da so zato da se povabi delodajalce na posvet kjer

vseh tovarnah so partijske celice vodile priprave za štrajk. Vsem je bilo jasno, da bo spopad silovit in da bodo morali biti delavci zelo odločni. Po vzgledu francoskega proletariata, ki je isto leto vodil mogočna in zmogovita mezdna gibanja s štrajki in istočasno zasedbo tovarn je bilo določeno, da bo tudi tekstilni štrajk tako organiziran. Zato so bili formirani v dneh pred štrajkom ilegalni stavkovni odbori, ki so točno določili, kako je treba v prvih trenutkih postopati. Partija je dobila tako zaupne delavskih množic, da so vse strokovne organizacije morale slediti njeni iniciativi.

Na določeni dan so 10 minut pred štrajkom uro naznanile tovarniške sirene, da je zastavkalo 14.000 tekstilnih delavcev iz vse Slovenije. V hipu so bili zasedeni vsi obrati s piernami vred. Vse ravnatelje, inženirje, priganjače in one, ki so vedno izdajali borbo delavskega razreda, so še isto uro izgnali iz tovarn.

V večini podjetij je ostalo vse do konca stavke delo in stanje dela takšno, kakršno je bilo zapuščeno v tej uri. Takoj so bili v vseh podjetjih ustanovljeni

Dokumenti, ki so se ohranili iz kranjske stavke

MILE KLOPČIČ:

Komandantovo vprašanje

Ob pokopu narodnih herojev

Na konju nekdo pridroja ko vihar.

»Komandant Stanel« najavi stražar.

Poveljnik brigade se predenj postavi, s pestjo ob čelu vzraavn ga pozdravi.

Razgrneta karto pod mračno svečavo. »Tu ste zdaj vi, in tu glej Dobravo!

Sovražnik nasilno v njej gospodari. Še to noč brigada naj vaša udari.

Preden jutri odbije deset, mora biti ta kraj zavzet! —

»Tovariš komandant, prišli smo s poti. Še davi bitka, dim, ogenj in kri.

Od marša izmučeni, s smrtjo v očeh, ko da bi požel jih, so padli po tleh.

Naj moštvo počije še jutrišnji dan, pojutrišnjem bo sovražnik pregnan.«

Komandant za spoznanje zoži oči, trenutek počaka, trenutek molči:

V bitki vso noč, na maršu ves dan, to je hudó, poznam to, poznam ...

»Sovražnik pripravlja iz mesta izpad. Zato mora ovaša brigada v napad.

S tem razbremenite sosedne brigade. Ukaz: že jutri Dobrava naj pade!

A oni pred njim še v zadregi molči, sam truden na smrt od bitk in skrbi.

Komandanta za hip spreleti drget, a že upre kvišku vanj svoj pogled,

pogled, ki je strog, pogled, ki je čist. In vpraša natihoma: »Si komunist?«

Tedaj se poveljnik brigade vzraavn, izmučenost zgine in doim iz srca.

»Sem!« reče odločno, s pestjo v pozdrav. Komandant ga še gleda: Potem je prav!

»Še preden deseta bo jutrišnji dan, naj kraj bo svoboden, sovražnik pregnan!«

In plane iz sobe, na konja se vzpne in v diru izgine v gostoli temé.

A še pred deveto prihodnji dan bil kraj je svoboden, sovražnik pregnan.

Komandantu prineso raportni list. Komandant se nasmehne: »Je komunist!«

so se množice zbirale, sprejemale eklope in poročila. Svedea so člani Partije izkoristili vse možnosti: poučevali so zavednejše, držali predavanja, organizirali krožke, pevske in recitacijske zbornice. Iz tovarn je odmevalo petje in godba, prvič odkar so bile zgrajene. Disciplinirane straže so vzdrževale red in razkrinkale lahkomišelnost veseljače ali pa plačano provokatorje, ki so skušali razkrajati moralno stavkajočih. Celice so se razširile in utrdile.

Po nekaj dneh je stavka pričela razjedati žrvice tudi predstavnikom strokovnih organizacij iz Delavske zbornice. Spoznavali so se z zastopstvom delodajalcev, da bodo delavci zapustili tovarne in da se bo stavka nadaljevala zunaj tovarn, delalo da se bo v tovarnah le v toliko, da se izvršijo dela tam, kjer je bilo blago izpostavljeno okvaram. Stavkajoči na ta kompromis niso prišli in zaradi omahljivosti in sporazumstva niso pri pogajanjih več priznavali zastopstva Delavske zbornice vedno le stavkovne odbore in obratne zaupnike. Zvezt zaveznik, voditelj in svetovalec stavkajočih je ostala je KP, ki je ves čas stavke stavkajoče krepila v njihovi nepopustljivosti in odločni borbi.

Ker so sproti odpovedala vsa sredstva, s katerimi so kapitalistični in reakcionarni zavezniki hoteli zlomiti odpor delavstva, so sklenili, da stavkajoče premejaajo z oboroženo silo.

Dne 28. IX. 1936 ob 3. zjutraj je prišla v Kranj s posebnim vlakom ljubljanska policija in gojenci žandarmerijske šole, katerim se je priključila še policija žandarmerija, s preoblečenimi priganjači tovarn iz Kranja. Prihala drhal oborožena do zob. Je najprej vdrla v Jugočeško, nato pa v Jugobruno in ostale tovarne. S puškinimi kopiti, gumijevkami ter z našleš za to izdelanimi palicami in solzilnimi bombami so napadli delavce. Zene in dekleta so napravile obroč okoli mož, da bi zadržale surovi napad. Drhal je napadla tudi nje in niso prizanegli niti nosečim ženam. Mnogo stavkajočih je bilo v tem napadu ranjenih in težko pokodovanih.

Načelnik katoliške klerikalne stranke in notranji minister tedanje vlade dr. Anton Korošec in ban dravske banovine dr. Marko Natlačen sta uprizorila za tekstilno delavstvo Slovenije sentiernejsko noč. Samo takšni ogabni izdajalci in sovražniki lastnega naroda so mogli biti zmogni takšnih dejanj. Vse ljudstvo, delavci in kmetje, ki so vsekozi podpirali stavkajoče, želeč jim zmagati, so obsodili ta nizkotni napad in ga takoj ohranili v spominu do danes. Inj.

Cez nekaj dni za tem je prišlo do sprejetja in podpisa kolektivne pogodbe, ki pa razumljivo ni bila takšna, kakršno je zahtevalo delavstvo. V tej pogodbi je stalo zapisano, da podjetja zaradi stavke ne bodo nikogar preganjala ali odpustila iz službe. Navzlic temu so nekaj dni za tem pričeli masovno odpuščati delavce. V Jugobruni je bilo odpuščenih 108 delavcev, v Jugočeški 70, pri Sircu 35, pri Glanzmann Gassner in Trčiču ves stavkovni odbor in vsi delavski zaupniki itd. Razume se, da tudi ostalih obveznosti kolektivne pogodbe niso upoštevali in izpolnjevali. Za tem so sledile številne retacije in preganjanja odpuščenih, katera so trajala nad 2 leti. Večina odpuščenih je ostala brezposelna po 1 leto in več, ker jih zaradi stavke niso hoteli prijeti v službo. V delavskih knjižnicah je bila poleg usodnega datuma odpušta še mala pizkica, ki je bila signalni znak upravam podjetij in se je zaradi tega redko komu posrečilo dobiti zaposlenje. Pri sprejemanju v novo zaposlenje so imeli odločujočo besedo zopet največji sovražniki ljudetv: kot kranjski dekan Matija Skrbec, ki je bil za časa NOV izdajalec in vojni zločinec, potem Brodar in drugi.

Ali je bilo tekstilno delavstvo v tej njegovi borbi poraženo? Nel Res, da je bila stavka zlomljena s oboroženo silo in da kolektivna pogodba in najvažnejših točkah ni bila takšna kakršno je zahtevalo delavstvo, iz vendar delavstvo izšlo iz te borbe kot zmagovalec. Ker prve mesece po zlomu štrajka ni uspelo zlomiti partijske organizacije, je to pozneje uspelo še manj. Prvi veliki spopad mladega proletariata v Kranju je bila revolucionarna šola za bodoče boje.

1. Stavko so prenehale med delavstvom strankarske razprtije ter se kljub prizadevanju režimov in raznih političnih strank ni več uveljavile.

2. Delavstvo je spoznalo svoje sovražnike vse zaveznike kapitalizmu od tedanjih državnih oblasti do vseh poideincev, ki so sedeli v Delavski zbornici.

3. Delavstvo je spoznalo svojo pravo razredno politično organizacijo Komunistično partijo Jugoslavije.

Se dane, se s hvaležnostjo spominjajo stavkajoči iz leta 1936 članov Komunistične partije, ki so neustrašeno in pravilno vodili to srđito borbo.

4. Stavka je dokazala silo delavstva, kadar je enotno organizirano v boju proti izkoriščevalskemu kapitalizmu, in kar je glavno, ta sila je podvojila strah v vrstah kapitalistov pred končnim obračunom.

TRBOVELJSKI RUDARJI V GLADOVNI STAVKI LETA 1934

Hkrati z borbo zoper protiljudske režime stare Jugoslavije je Komunistična partija razkrinkovala tudi kapitalistične izkoriščevalce, ki so surovo izkoriščali delavce. Ob gladovni stavki v Trbovljah je Partija izdala polgelalno brošuro »Trbovlje socialni prerez«, iz katere objavljamo krajši odlomek, ki govori o stavki. V brošuri je s številnimi podatki prikazano težko stanje rudarjev na eni strani, na drugi pa veliki dobički TPD.

- I. kopaška — 35.75 din na delovni dan (38 din);
- II. (učni kopač) — 31.25 din na delovni dan (33.25);
- III. (vozaška) — 26.25 din na delovni dan (28.50 din);
- IV. (ženska) — 21.75 din na delovni dan (23.75);
- V. — 18 din na delovni dan (10 din).

Poleg tega znižati količino deputatnega premoža, ki ga dobijo zaposleni rudarji od rudnika, ter prestaviti del rudarjev iz I. (kopaške) plačilne kategorije v vozaško III. plačilno kategorijo, kar bi pomenilo ne le znižanje njihovih dohodkov za 53%, temveč tudi izgubo vseh pridobljenih pravic, ki so zvezane s to kategorijo in so si jih pridobili v teku dolgoletnega službovanja. Kljub temu pa bi morali opravljati isto delo kot prej. Poleg vsega je družba kršila

pravilni tudi na smrt, če družba ne umakne svojih zahtev. Kadar delavce roke ustavi obratovanje, utihne tudi stroj in konec je profitov družbe. Moč in sila enofne fronte vsega rudarskega delavstva je prišla v polni meri do izraza. Pod to silo je klonila tako močočna in »nepremagljiva« sila kapitala, klonila je oblast pod pritiskom javnega mnenja in 5. julija, po treh dneh gladovne stavke, je bila prisiljena, da do nadaljnjega preklichi izdane ukrepe in da ostanejo še vnaprej pravice in prejemki rudarjev neokrnjeni. Sklenjeno je bilo premirje, rudarji se vrnejo iz rovov in delavnic, boj pa s tem še ni bil končan.

Iz teh naporov je delavstvo potegnilo čisti profit TPD. Deputacija, obstoječa iz zastopnikov podjetja in nekaj zastopnikov delavstva izposluje pri ministertvu v Beogradu 6500 ton novih naročil premoža, to je 600 vagonov več kakor pred

Glavnjača

Komunistična partija Jugoslavije se je posluževala v borbi zoper protiljudske režime stare Jugoslavije vseh možnih oblik. Med drugimi je izdajala tudi razne ilegalne, pollegalne in legalne brošure, v katerih je na popularen način prikazovala teror vladajočih klik. Med temi je tudi brošura »70 dni v Glavnjači«, ki jo je napisala leta 1937. Marija Zumer. Iz te brošure objavljamo nekatere odlomke, ki prikazujejo metode takratnih vladajočih klik, obenem pa nam tudi kažejo, kako je znala Partija razkrinkovati te klike.

Kdo še ni slišal o »Glavnjači«? To je srednjeveška mučilnica, ki se samozavestno šopirj sredi Beograda. Stara, rumeno popleskana stavba. V pritličju so vlažne betonske celice različne velikosti. Dnevna luč ne sije v te kleti, ker imajo namesto oken tako majhne orte v debelem zidu, da še otroška glava ne bi šla skozi. Zato gori v teh celicah električna luč kar noč in dan. Ljudje spe na tleh, kjer je nekaj desk. Lahko in vendar težko je misliti, kako je jetnikom v teh strašnih celicah brez dnevnih luči in brez zraka. Videla sem dijaka, ki so ga iz take celice pravkar nekam vedli. Bil je bled kakor mrtič. V prvem nadstropju so celice toliko boljše, da imajo lesena tla in večja okna. Pa tudi v teh gori električna luč noč in dan, ker so vsa okna na hodniku. In od te električne luči te bolijo oči že po nekaj dneh, da jih komaj obračšaš.

Strašna slava »Glavnjače« se širi po vsej državi in po vsem svetu. Iz razprav v parlamentu o strahotah v »Glavnjači« je znana usoda slovenskega delavca in »dobrovoljca« iz Dobruže in Solunske fronte Franja Vuliča, ki so ga tam pred leti izmučili do smrti, njegovo truplo pa vrgli v Donavo. Še bolj je znana usoda tovarniške delavke Ljubice Ljubičić. Osumili so jo, da je ukradla kos blaga in jo v zaporu strašno pretepli, da je kmalu nato v bolnišnici umrla. Toda komaj je bila mrtva, se je dokazala njena nedolžnost.

Orožnik me je odvedel v celico. Prvi hip sem videla le močno električno luč, začutila smrad po neumitih telesih, da sem obstala na pragu. S krepkim sunkom v hrbet me je pognal orožnik naprej, da sem se opotekla. Potem me je preiskal od nog do glave in stikal po žepih po »prepovedanih« stvarih. Našel ni nič, saj so mi pobrali vse že v pisarni: denar in perilo, kolikor sem ga imela, robce, pas, trakove iz čevljev, glavnik in lasnice, ogledalce, šivanko, majhen evinčnik. Vse, prav vse.

Še enkrat me je premeril strogo od nog do glave in odšel.

Ko so se težka vrata za menoj zaprla, sem se šele popolnoma zavedla, da sem v ječi. V »Glavnjači«. Obstala sem pri vratih, ne vedoč kaj nai počnem. Po ušesih so mi še zvenele besede policijskega uradnika. Nimajo mi kaj dokazati, toda kaj neki mi hočejo »dokazati«? In čemu take grožnje? Da bi pozabila, se ogledujem po celici. Bila je morda 3 m širok in 4 m dolg prostor. V kotu »kibla« in posoda za vodo. Ob eteni žlezna peč. To je vse. Na golih tleh sedi ali leži kakor onemogla živina kakih osem žensk različne starosti. Obrazi so jim upadli in blede. Tik peči leži še precej mlada ženska in skuša zaspati. Glavo si je obvezala z umazano krpo, stokaje si popravlja dve poleni, ki ju ima za vzgljave. Zaradi teh dveh polen se zadere nanjo soseda, češ da jih bo zopet zmerjal orožnik.

Drugi obrazi so topi, brez življenja. Niti moj prihod jih ne zdrami iz brezživotnosti. Nekateri me spet radovedno gledajo, očitno bi se rade z menoj pogovarjale. Nazadnje me vpraša mlado, morebiti še ne 15-letno dekle, oblečeno v premahno spomladansko jopico in oguljeno krilo, v nizkih čevljih brez nogavic: »Zakaj so vas pa aretirali?«

Povem ji odkod sem prišla in da sem »politična«, osumljena komunizma. Pri tej besedi so oživil tudi topi obrazi. »O, tukaj je mnogo političnih,« mi poganjajeta dve jetnici hkrati. »Tudi ženske so med njimi. V celici kraj nas so dijakinje in ena profesorica. V celici poleg so delavke. Tudi one so »politične«. Orožniki pravijo, da so komunistke. — Ali vas bodo topli?« me vprašujejo potem.

»Mar tukaj jetnike tepejo?«

»Pred kratkim so zasliševali komuniste. Slišale smo krike vsako noč. Včasih je gramofon pel, da bi se vpitje manj slišalo,« so mi odgovorile in me sočutno gledale.

»No, ženske pa vendar ne tepejo.«

Zenska, ki je ležala ob peči, se obrne k meni: »Ne verjamete? — Poglejte!« Slekla se je do gola. Na lavi strani teslesa, izpod hrbta, je imela veliko krvavo-modro liso. »Šele 14 dni sem tukaj, pa vidite kako izgledam.« — Bila je upadla, blede, z globokimi črnimi kolobarji okrog oči, vsa umazana in kuštrava. »Ker nisem hotela priznati niti potem, ko so me pretepli, so me vrgli v betonsko celico. V nji je popolnoma tiho, občutek imaš, da si v grobu. Pa tudi podobna je grobu, mrzla, majhna, strašna, vsa iz betona. V nji sem morala vse dan nepremično stati. Tako vsak dan skozi štiri dni.«

Vsak dan nas spuščajo v mašno, na vse strani zaprto dvorišče, kjer izpraznjujemo »kiblo« in od koder prinašamo svežo vodo. Voda je za žejo, a me si z njo težimo tudi lakoto. Razen vode je vsaka od nas dobila dnevno 1 kg ne preveč okusnega kruha. Zjutraj smo uživale vodo s kruhom, opoldan kruh z vodo. Včasih smo vmes celo zapele:

»Kilo kruha kanglo vode, me živimo brez svobode!«

Pomanjkanja torej nismo trpele. Kruha smo se včasih kar preobedle in takrat smo »jedle« samo vodo. Zato s »človeškimi potrebami« nismo imele mnogo opravka. Približno vsak peti, šest dan... Za približek nam pa niso odrekli ricinovega olja...

Hoja na dvorišče nam je prinašala v pusto, enolično jetniško življenje nekoliko spremembe. Dvorišče polno žensk vsake starosti. Takega zborovanja bede in nesreče zlepa ne vidiš. Pogled mi je padel na razocpano žensko, ki je tekala

bosa po tlaku, pokritej z — ledom. Na njenih capah je bilo toliko uši, da sem sprva mislila, da so cape posute s peskom. Njene starosti ni bilo mogoče uganiti. Izsušena je bila kakor egiptovska mumija, barva obraza in života, ki se je videl skozi raztrgano obleko, pa žoltoj-rjava. Iz ran na životu in udih ji je tekel gnoj. Kdo ve, kaj je bila po poklicu? Zdej je živela od prosjačenja, oziroma umirala je od njega. Zaprla so jo. Ko jo izpuste, jo izženo v rojstni kraj. Take niso za Beograd. Malo dalje, v zavetju strastiča sta se sključili dve starki, ki ju strašno zebe. Stara ciganka z obrazom, razoranim kakor zemlja, prosičja za cigareto. Ob zidu stoji in gleda otožno predse slabo oblečena mlada, blede žena. Dva lepa otročka se je držita za krilo, najmlajšega pa drži v naročju. Kraj nje sedi druga jetnica, ki pestuje kar dva otročka, na vsaki roki po enega. Najbrž sta dvojčka. Aretirali so obe skupaj v mestu, ko sta proslili v bogamej. Natančneje se zgodbe žene z dvojčkoma nisem vedela. Prva, ona s tremi otroci, pa pripoveduje, da stanuje v predmestni baraki. Mož opravlja razna sezonska dela, a zaslužek je premajhen, da bi z njim prehranil družino. Zato je šla beratič, ker otroci hočejo jesti. Tudi njo čaka izgon iz Beograda. Orožnik jo popelje v kraj, kamor je uradno »pristojna«. A morebiti nima tam nobenega svojca več, morebiti je tam nihče več ne pozna. Izpolnili bodo akte, da je bila tega in tega dne ta in ta »izročena«, »sprejeta«. Postavili jo bodo na cesto in spet bo zadihala evobodo, od katere se lahko z otroci vred zadavi. Drugega za njo in za otroke storiti — ne morejo. Za njo in za njene otroke je s tem poskrbljeno in ugled mesta je rešen. Njej pa preostane le, da nadaljuje, kjer je nehala: da pojde od hiše do hiše in prosjači — dokler je spet ne vtaknejo v zapor.

Tako sem se začela seznanjati z »Glavnjačo«. Pričela sem premišljevat o tem, kakšna usoda me čaka. Čakala sem, vzemirjena, kdaj pride orožnik pome in me odvede. Kam? Veeno kam, samo da se čimprej režim te negotovosti, da izvem, kaj bo z menoj. V resnici zaslišim korake na hodniku. Nekdo se približuje vratom naše celice. Sedaj gre pa gotovo po mena! Srce mi začne bitti, vsa kri mi sili v glavo. Zdej naenkrat nočem, da bi prišel po mene, želim si, da bi me pustil pri miru. Koraki se bližajo, skušam se obvladati in se pripravim. No, koraki se spet nekam oddaljujejo in naposled utihnejo. Globoko se oddahnem. Šele zdaj opazim okrog sebe prebledele obraze, ki takoj spet oživijo, ko so koraki utihli. Madžarka, srednje starosti, ki je dotlej molče čepela na tleh, se je zaradi teh korakov tako vznemirila, da je začela sunkovito jokati. »Ištenem, istenem«, vzdihuje madžarsko. Njen brat je nekaj ukradel, zaprli so pa tudi njo in njenega moža. Opazovala sem jo ponoči, ko je mislila, da vsi spijo. Sedla je kraj mojega ležišča in začela vezati skupaj nekakšne trakove, ali kajže. Potem se je približala oknu. Straža je odšla na drugi konec hodnika. Trenutno, in že si je vezala zanko okrog vratu. Prihod straže je preprečil njeno nakano...

Spet se približujejo koraki. Vse je spet vzemirjeno. Kri izginja z obrazov, dih nam zastaja. Vrata se odpro in orožnik pokliče: »Jelena L.« — Prav ono, ki se je hotela ponoči obesiti. Jelena plane nervozno kvišku, zbeženo si oblači plašč, pa nikakor ne ujame rokava. Pomažamo ji sočutno, a nobena od nas ne zna zatajiti veselja, da niso nje poklicali. Spet je minila nevarnost, vsaj za nekaj časa. Težka, z železem okovana vrata celice se spet odpro. Z drugega konca hodnika slišimo besede nekoga, ki s hripavim glasom pripoveduje: »... ki je kar brigala okrog P... mu majfina, vse hlače mi je okropil s krvjo...« Beecda »kri« presune vse jetnice. Odrevenue čakamo, katero bodo prvo odvedli. Ne, samo Jelena se je vrnila. Ko vstopi v celico, smo vse zelo radovedne, kako je bilo. Ali vprašati si je ne upamo. Tiho jo gledamo in čakamo, da se pomiri. Njeno obličje je blede kot zid, z očmi pa trdno blodi po celici. Nas kakor da ne vidi in ne opazi. Ustnice ji trepečejo. Slednjim spregovorijo: »Pokazali so mi mojega brata. Noge so mu od mučenja tako otekle, da ga je bilo strašno pogledati. Zagrozili so tudi meni, da me bodo tako pretepli, če ne priznam. Kako naj priznam nekaj, češar pa ne vem!« Zaihtela je in začela ruvatj lase.

Kmalu potem sem bila poklicana pred policijskega uradnika Tiljka. To je srednje visok, okrog 40 let star človek s štrlečimi plavimi lasmi. Z obraza se mu bere cinizem in njegov pogled ne obeta nič dobrega. Tiljak me je takoj pri prvem zaslišanju seznanil z načinom, s katerim mi misli on »dokazati«. Pri teh zasliševanjih se ne zaslišuje tako, da bi osumljenec šele vprašan, če je res storil tisto, kar aktj pravijo. Zaslišujoči uradnik, kar aktj pravijo, zaslišujoči uradnik, se kar napravi, kakor da on in osumljenec že vesta, kaj je osumljenec storil in mora zaslišujoči uradnik osumljenca samo še »dokazati«, kar je storil. Pri tem je vseeno, ali je osumljenec res storil tisto dejanje ali ne: uradni list pravi, da ga je storil, torej ga je.

»Poznaš li ti Kosmačica.« (Drugi imen ei nisem zapomnila.) »P... ti majfina, na? Koga on premlati, temu je odzvonilo. Če te dobi on v roke, ne boš dolgo živa.« je sikal Tiljak vame in me mračno gledal. Pri vsem tem me je obkladal in tako grdimi psokvam, kakršnih še svoj živ dan nisem slišala in kakršnih v nobeni obliki ne morem tu ponoviti.

Nadaljevanje na 5. strani.

Svoji rudarjev čakajo med gladovno stavko pred vhodom v rov

tudi kolektivno pogodbo, ki jo je podpisala in se zavezala držati jo. Pogodba je predvidevala trimesečni odpovedni rok in bi jo smela prekiniti s 1. oktobrom; družba pa je šla preko vsega in jo prekinila že kar s 1. julijem.

Izstradani in obubožni revirji se zamajejo. Rudarji ne čakajo več na pogajanja, ne nasedajo več niti nemu, niti drugemu. Pade zavesa, ki je ločila rudarje v posamezne skupine, in enotno začno svojo odločilno borbo, po svojem načinu pri nas povsem novo in prvo te vrste. Dne 3. julija se rudarji več ne vračajo iz rovov. Zasedejo rove, rudniške naprave in delavnice ter vsak na svojem mestu čakajo brez hrane, pri-

stavko. Ali se je pa položaj delavstva kaj izboljšal? Nič! — Rezen tega je sledila nova napoved znižanja mezd, čemur je 10. avgusta zopet sledila gladovna stavka...

Zaradi skrajno neugodnih pogojev, trikov itd. so po štirih dneh gladovanja zapustili rudarji rove in začeli z delom. S 15. oktobrom pa je družba izvedla redukcijo plač, kljub temu, da je za to leto izkazala v svoji bilanci 10,1 milijona dinarjev čistega dobička, kakor pravi poročilo 62. občnega zbora družbe.

Porazi, uspehi in neuspehi revirskega delavstva so uspehi in neuspehi vsega delavskega ljudstva. Obenem šola v borbi za njegove pravice in lepše življenje.

STAVKE V LETIH 1935-1936

Mezdna gibanja in stavke v ostalih rudnikih Slovenije v letih 1935. in 1936. in njihove uspehe kaže naslednja tabela:

Dotaknili se bomo na kratko največjih stavk iz gornje tabele.

L. 1935. je bila največja stavka na Jesenicah, kjer je 6 dni stavkalo 2200 delavcev-kovinarjev zaradi sporov z

odpusta in so že na vseh stopnjah uspeli. Gradbeno delavstvo je s splošno stavko najprej v Ljubljani, potem pa tudi na deželi doseglo 1. 1936. izboljšanje mezd in kolektivno pogodbo. To je podpisalo najprej 50 podjetij v Ljubljani, njim pa so sledila podjetja v Kranju, Mariboru, Celju in v Radovljici. Brez uspeha sta bili le dve stavki stavbincev

je vse posledica tega, da je bilo tekstilno delavstvo po dolgotrajni borbi na koncu prepričano popolnoma samo sebi, zapuščeno od večine zastopnikov sindikalnih organizacij in oblasti, ter je smatrali kolektivno pogodbo po intervenciji zadnje bolj kot diktat, kot pa za sklenjen sporazum. Kljub temu pa se je položaj delavstva v tej industriji po stavki

Industrija	Števílo				Uspehi							
	mezdnih gibanj		stavk		stavkajočih delavcev		stavkovnih dni		kolektivne pogodbe		povišanje mezd	
	1935	1936	1935	1936	1935	1936	1935	1936	1935	1936	1935	1936
Kovinska	5	6	3	3	2300	800	30	26	3	2	2	1
Gradbena	6	14	2	11	180	3500	5	32	—	4	3	9
Tekstilna	12	1 gen.	6	1 gen.	1880	12000	140	30 (46)	5	1	4	1
Lesna	7	6	1	3	120	266	11	44	2	3	2	4
Grafična	1	—	1	—	472	—	50	—	1	—	—	—
Papirna	2	1	—	1	7	800	24	7	—	—	1	—
Usnjarska	5	—	1	—	342	—	4	—	2	—	2	—
Kemična	2	1	1	1	140	44	1/4	2	1	—	1	2
Steklarska	1	2	1	1	—	600	—	3	1	2	—	—
Živilska	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
Ostale	—	2	—	2	—	225	—	10	—	—	—	1
Skupaj	41	33	16	23	5434	18235	264 1/2	147	15	13	15	18

vodstvom obratov. Stavka je uspela. Ostali epori v tej industriji so se 1. 1935 uredili brez stavke. V letu 1936 je stopilo v stavko delavstvo tovarne Westen v Celju zaradi spora med delavko in mojstrom, ki je delavko oklofutal, nakar so ga ostale delavke postavile na cesto. Westen je izprl vse delavstvo, ki je nato stopilo v stavko, katero pa se je posrežilo zlomiti. 200 delavcev je ostalo na gesti, med njimi vsi zaupniki, ki so tožili podjetnika zaradi neupravičenega

na Jesenicah in delavcev pri regulaciji Savinje v Celju (t. t. Nassimbene iz Maribora).

Textilno delavstvo je v letih 1935. in 1936. odločno stopilo v boj za izboljšanje nevdržnih razmer. Doseglo je to, češar do takrat ni doseglo delavstvo nobene druge stroke v Sloveniji. Kolektivno pogodba za vso Slovenijo. Kolektivna pogodba ni idealna, tudi mezde niso tiste, ki jih je zahtevalo delavstvo, pogodba se tudi izigrava v večini podjetij, kar

izboljšal, dasi še mnogo premalo, da bi ga mogli imenovati zadovoljivega. Kolikor je uspelo, dolguje tekstilno delavstvo le svojemju odločnemu nastopu, ki se seglo v tej borbi po najmodernejšem načinu stavke, ki se ga je nekaj tednov prej z uspehom poslužilo francosko delavstvo — stavke z zasedbo tovarn.

(Vito Kraigher: Stavkovni val v Sloveniji v letih 1935—1936, »Sodobnost« leta 1938.)

V OGNJU OSVOBODILNE BORBE SI JE LJUDSTVO GRADIL SVOJO OBLAST

Informbirojevski obrekovalci in lažniki bi radi na vsak način prebrali ves svet, da naša Federativna ljudska republika Jugoslavija, država novega tipa, ni plod oborožene borbe naših narodov. Po njihovem je nastanek ljudske demokracije omogočila edinole neposredna prisotnost Rdeče armade, ki je »obglavila našega razrednega sovražnika«, kakor pravi to Boleslav Bierul na kongresu združenja delavskih strank v Poljski. Bierulove besede lahko veljajo za Poljsko in še za nekatere druge države ljudske demokracije. Toda pri nas, naša ljudska oblast, ljudska demokracija ni nastala v noči med 8. in 9. majem 1945, kakor bi po vsej sili radi prikazali »kritični« iz partij Informbiroja.

Tovariš Tito je dejal na V. kongresu KPJ: »Povsod, kjer smo bili gospodarji ozemlja, smo odstranili stari buržoazni državni aparat. Odpravili smo žandarmerijo in policijo, občinske, sreske, mestne uprave itd. Postavili smo nove, ljudske organe oblasti in njene varnostne organe. Ko je bila dežela popolnoma osvobodjena, smo to storili na vsem ozemlju Jugoslavije. Nadalje smo v osvobodilni borbi skovali popolnoma novo, ljudsko armado, ki se je ne le kvalitativno ločila od stare jugoslovanske vojske, marč je bila tudi pripravljena, da bo služila ljudstvu in varovala graditve socializma v naši državi. To je armada, katere poveljstvo kade je bil skovan v vojni in je sestavljeno 90% no iz sinov delavcev in kmetov, ostali pa so iz vrst poštene ljudske inteligence. Nad 94% poveljujočega kadra naše armade tvorijo komunisti, ki jih je naša Partija vzgojila med vojno ali še pred vojno. 85.000 komunistov, članov Partije, ne upoštevajo organiziranih mladincev, se nahaja in dela danes v naši armadi, kjer izpopolnjuje sebe in nove generacije borcev v vojaški izurjenosti, da bi ohranili neodvisnost naše države in pridobile velike osvobodilne borbe.

V vsem tem so bile torej naše prednosti, ki smo jih imeli in jih imamo pred vsemi ostalimi državami, ki so krenile po poti demokracije novega tipa — ljudske demokracije, kajti mi smo do temeljev zrušili stari družbeni sistem in gradimo novega, na novih temeljih. Zato torej se je lahko nova Jugoslavija takoj po vojni imenovala demokracija novega tipa, resnično ljudska demokracija; zato je nova Jugoslavija lahko takoj po vojni krenila na pot graditve socializma v naši deželi.

V naslednjem prinašamo iz doslej neobjavljenih partijskih dokumentov nekatere odlomke, ki nam kažejo, kako je naša Partija že takoj v začetku narodnoosvobodilne borbe gradila tudi novo, ljudsko oblast, novo državo, državo ljudske demokracije. Odlomki so vzeti iz zapisnika partijske konference, ki je bila od 5. do 8. julija 1942. leta na Rogu. Konferenco je vodil tovariš Boris Kidrič.

»Od svojega ustanovnega sestanka dalje se je OF slovenskega naroda vzpenjala od uspeha do uspeha. Uspeho ji je organizirati množični odpor najširših narodnih plasti. Politika fašistične demagogije je doživela pod italijansko okupacijo prav kmalu, pod nemško pa doživlja danes svoj popolni krah. Slovenske narodne množice so priznale OF že pod samo okupacijo za svojo narodno oblast.

Naloga, ki si jih zamišlja Partija v skladu z IOOF na osvobojenem ozemlju: 1. pokazati slovenskemu narodu na osvobojenem ozemlju vzoren primer demokracije in demokratične ureditve ter vzoren primer javne varnosti in reda; 2. očistiti osvobojeno slovensko ozemlje notranjih sovražnikov slovenskega naroda; 3. zaktivizirati najosnovnejše ljudske množice, predvsem delavce in kmete.

Kar se tiče demokratične izgradnje na slovenskem ozemlju je IOOF na pobudo KP izdal odlok o volitvah narodnoosvobodilnih odborov kot osnovne bodnice slovenske narodne in ljudske oblasti. Glede volitev narodnoosvobodilnih odborov moramo biti avtokritični. Niso še doslej izvršile v takem tempu, kot bi se lahko in kot ga moramo zahtevati. Tudi ni v zadosti meri poskrbljeno za to, da bi danes vedeli, kdo vse je v NOO, ker Centralnemu komiteju niso bili dovolj hitro poslani podatki o tem, ali pa jih sploh ni bilo. To napako je treba odpraviti. Vsi delegati, ki gredo na teren, naj se zavedajo, da je nujen hitrejši tempo volitev in da je nujno potrebno vedeti, kdo je v NOO, ali dela ali ne dela. Poleg tega moramo doseči aktivizacijo teh odborov. Ni dovolj, če imamo te odbore zgolj na papirju. Volitve smo pokrenili iz dveh razlogov: zato, da izvajamo demokratizacijo in zato, da vzgajimo samoiniciativnost, oblasti glede aprovizacije prehrane in prenašanja drugih bremen na NOO.

Kjer NOO niso aktivni, jih je treba zaktivizirati, če pa to ni mogoče, je treba izvoliti nove. Organ ljudske oblasti je aktiven, kadar je aktivizirana vsa njegova okolica. Doseči je treba, da bodo NOO sklicevali mitinge, kjer bo vsa vas razpravljala o najbolj aktualnih vprašanjih. Mi še nismo danes izvedli do kraja volitev v NOO, kljub temu pa moramo preiti k zboru delegatov NOO na osvobojenem ozemlju. Od naših naporov in dela je odvisno, ali bo zbor dosegel svoj namen ali ne. Tako je treba izvesti volitve delegatov, IOOF je vzel en mesec za rok, v katerem naj se zbor izvrši. Treba je hiteti. Noben kos ozemlja ni zavarovan pred okupatorjem. Potruditi se je treba, da bo tempo tako hiter, da bo v enem mesecu to izvedli. Gre za to, kako organiziramo volitve. Mi smo pristali organizirane demokracije. To pomeni: 1. da so res demokratične, to je, da lahko vsak svobodno voli kot hoče; 2. da nastopamo tako prepričljivo in tako v njihovem interesu, da izberejo tisto, kar je njim v korist in kar jim predlagamo pri volitvah. Zlasti je treba gledati, da bodo voljeni stari preizkušeni borci OF, pripadniki osnovnih ljudskih plasti, delavci, majhni kmetje, srednji kmetje, da se nam ne bodo vtihotali v NOO-je špekulantje ali prikriti belogardisti. Da je vtihotaljanje prikritih belogardistov zaveda, na katero je treba zelo paziti, nam dokazuje primer v Suhi krajini. Zbor delegatov NOO bo za nas hkrati prilika, da se obravnava najbolj osnovnih in perečih vprašanj izvede povezano z vsemi ljudskimi množicami svobodnega ozemlja. Pri tej priliki je treba poudariti naše dolžnosti do srednjega kmeta, ki so izredno velike. Če poudarjamo, da je mali kmet osnovna plast, na katero gradimo, to ne pomeni, da se za srednjega kmeta ne moremo misliti. Mi ne smemo storiti ničesar, kar bi nas oddvojilo od množice srednjega kmeta. Da se bo z nami povezal, je treba storiti prav vse v objasnjalni kampanji. Ko govorim o

delu med malimi kmeti, mislim na razlastitvene odbore, ki so zrasi na podlagi odloka IOOF, ki se zlasti na Dolenjskem lepo razvijajo. Biti morajo tam, kjer gre za razdeljevanje zemlje, zaplenjene domačim petokolonašem in tujim veleposestnikom. Razlastitveni odbori so odbori, ki jih izvolijo in v katerih so zastopani mali kmetje. Ti odbori imajo pravico odstopiti, brž ko so izvršili svojo nalogo, to je, brž ko so razdelili zemljo. Ti odbori bodo lahko ostali in bodo morali ostati osnovna organizacijska oblika zastopanja interesov malega kmeta. Lahko se nam zgodi, da bo v težkih prilikah, v času vdora okupatorjev in v času težav za aprovizacijo, odpovedalo vse. Razlastitveni odbori bodo ostali. Preko njih bomo lahko dvignili moralo vse vasi. Tu se je treba držati izkušnje z odbori vsake bednote. Podobno vlogo lahko odigrajo in morajo odigrati razlastitveni odbori. Treba je razlikovati dve vrsti razlastitvenih odborov. S prvimi razlastitvenimi odbori imamo opravka, kjer je bila razlašena fevdalna zemlja (na Dolenjskem), po Kočevskem pa imamo opravka z gospodarskimi komisijami, ki obdelujejo ogromne komplekse zemlje. Metode, ki so jih izbrali tovariši na Dolenjskem, so ravno tako pravilne kot one na Kočevskem...

... Glede aktivizacije žena imamo že nekaj uspehov. Tovariši iz stiskega okrožja poročajo, da so bile v NOO voljene tudi žene. Iz kočevskega okrožja pa poročajo o dobro uspeših ženskih mitingih, kjer so bili izvoljeni ženski protifašistični odbori. Ti protifašistični ženski odbori so zagrabil za konkretno delo, za pomoč partizanom, šivanje in pranje obleke, nabiranje jagod, gob itd. Ta dva primera naj nam služita kot zgled. Žene je kljub njihovi politični zaostalosti mogoče aktivizirati. Najprimernejši so protifašistični odbori, ki morajo biti množični odbori 20—25 žena...

V razpravi po referatu tov. Borisa Kidriča je govorilo več delegatov. Objavljamo odlomek, ki govori o nastajanju in razvoju naše ljudske oblasti.

Tovariš Tone Gorjanc, sekretar OK Stična-Struge: »Glavno delo na našem sektorju je med NOO. Izvolili smo jih tako, kot je bila direktiva, po vaseh, oziroma po dveh do treh manjših vaseh skupaj. Zdi se mi, da je to edino

Zgornji odlomki so iz referata Borisa Kidriča.

Nadaljevanje s 4. strani.

Ker na te grozjne nisme »priznala«, je bilo zašleševanje »končano«. Odvedli so me nazaj v celico, da si »premilim«, kakor so mi naročili. In jaz še malo nisem dvomila, da bi njihove groznje o tem, kaj bo, če si ne bom »premilala«, ne bile resne; saj dokazov za to sem imela dovolj. Ime Kosmajac mi je bilo znano. Kadar je hotela politična policija prisiliti zaprtega, da »prizna«, so ga izročili Kosmajcu v roke. Pod njegovim strahovitim mučenjem je res veliko zaprtih »priznalo« seveda ne tega, kar so storili, ampak to, česar so bili obdolženi. Kosmajac je tudi drugače najbolj znan, in pa edini, ki pretepa in muči politične jetnike. Število osumljenih zaradi komunizma ni majhno, zato je potrebno tudi več »zašleševalcev«. Zapori se že leta polnijo s takimi osumljenici. Časopisnih poročil o tem ni. V zaporu sem elišala, da je bilo zadnje mesece aretiranih mnogo ljudi, samo iz male Črne gore, okrog 400, pa tudi iz Beograda, iz Zagreba, iz Slovenije in od drugod.

Čez nekaj dni so me spet odvedli k policijskemu uradniku, ki me je pričel zasliševati. Ker nisem odgovarjala na njegova vprašanja tako, kakor je želel, je skočil divje pokonci in zavpil nad menoj »p... ti majčina, k... okužena ali ne veš, da te bom zmečkal, če ne začneš lajati. Poznaš li tu komunisto Mitroviča, tistega, ki ga je zagrebška policija pretelepa. On ni bil tepen samo v Zagrebu. Ha, ha, tudi mi smo ga imeli tukaj!« (Slišala sem nedavno o nekem komunistu Mitroviču, ki je v ječi umrl

pravljen postopek in da je postopek tovarišev na Notranjskem napaden. NOO bodo funkcionirali dobro samo v posameznih vaseh, kjer se vaščani med seboj dobro poznajo. Edino na ta način bomo lahko izvajali sklepe, ki jih ne bodo mogli omalovaževati. Na Notranjskem pa se to ne bo moglo uspešno vršiti.

Aktivizacija NOO je povsod različna. Ponekod so kaj hitro razumeli svojo nalogo in so takoj zagrabil za delo. Ponekod so še neaktivni. Ponekod pa so celo hoteli prekoračiti svoje naloge in se celo zgodilo, da so NOO razlaševali posest Amerikancev (Slovenec, ki so se pred vojno izselili v Ameriko), češ ker jih ni tu, bodo njihovo imovino zasedli NOO, jo upravljali in razdelili vaščanom. Ta primer smo dovolili samo v enem kraju, kjer je bil upravitelj posestva belogardist. Ostale primere pa so razveljavili. Neaktivnost bomo odpravili tako, da bomo izdajali vedno nove in nove ukrepe, ki jih bodo NOO izvajali. Tako smo v našem okrožju izdali ukrep o pobiranju davka. Videli bomo, ali bodo NOO pravilno razumeli in vršili to nalogo. V vaseh so se namreč pojavile, posebno med kulaki in srednjimi kmeti težnje, da bi se davek iz časa Jugoslavije preračunal v lire in delil z 12. Prišlo bi do tega, da bi kulaki plačali neznan davek.

Razlastitveni odbori so na našem teritoriju izvedli svojo nalogo. Predvsem je bilo vprašanje košnje. Ljudje so takoj razumeli nov čas, ko so se samostanski travniki in travniki Italijanov na Korinju razdelili med vaščane. Organizacijo zaledja za Fronto mi v redu vršimo in jo bomo vršili. Tu bi pripomnil, da bi se začelo štediti posebno z maščobami. Naš okrožni odbor je predlagal, da bi zbirali laneno seme in ga stiskali v olje, da bi uredili skladišča, v katera bomo spravljali material, ki ga bomo sedaj nakupili. To bi bil potreben ukrep Narodnega sveta.

V zaključni besedi je tovariš Kidrič med drugim rekel: »Iz diskusije izhaja, da se člani naše Partije niso pokazali samo sposobne podirati stari in rušiti nasilni sistem fašističnega jarma, temveč da so se uspešno udeleževali v graditvi novega, v snovanju nove ljudske narodne oblasti. Tudi v tem pogledu ima Partija v teh dveh mesecih znatne uspehe, čeprav moramo vsi ugotoviti nevarne pomanjkljivosti, ki jih moramo odpraviti in o katerih moramo zlasti govoriti.

Vprašanje NOO in zbor delegatov NOO. Vzemite to resno. Mi moramo znati organizirati to novo ljudsko oblast. Čeprav so doseženi uspehi, je tempo prepočasen. Pravilno je poudaril tovariš, ki je rekel, da smo se bavili samo z gospodarskim, nič pa s političnim vprašanjem. Če ne bomo povsod organizirali volitev v NOO in zaktivizirali teh odborov in množice okoli njih, ne bomo rešili gospodarskega vprašanja. Rešili ga bomo z istočasnim povezovanjem političnega dela, politične samouprave ljudstva in povezavo gospodarskih vprašanj. Če ne bomo za vse naloge, ki se tičejo aprovizacije, mobilizirali ljudskih množic, ne bomo rešili gospodarskega vprašanja. Z vsa resnostjo je treba začeti volitve delegatov za zbor, ki se mora vršiti v teku enega meseca. Ta zbor mora biti primer nove slovenske ljudske demokracije. Potrdil bo našo linijo za nazaj in dal smernice za naprej. To je zarodek kongresa Sovjetov, je nov tip demokracije. Ni več tip meščanske demokracije, ker ljudstvo neposredno voli in bo samo ena stranka, ker je sistem gradnja je bistvu tak sistem, kot je bil v revolucionarnih letih v SZ. Ta zbor je treba pripraviti. Zato je treba vršiti volitve v NOO, kjer jih še ni bilo. Treba je gledati, da bodo izvoljeni ljudje, ki se bomo lahko zanesli nanje vsaj v glavnem, in poslani na zbor. Tu mora so-

delovati celotna KP. Zastaviti mora vse sile, da bomo pokazali vsemu slovenskemu narodu primer največje demokracije. S primerom tega zbora bomo vršili politično kampanjo. Potrudite se tu, tovariši, ne mislite, da je to nekaj svečnega, kar je dobro, da se izvrši. Ta zbor bo edinstven. Na njem ne bodo sodelovali samo delegati NOO, temveč tudi izvoljeni odposlanci čet...

na posledicah mučenja na policiji). »Nikar ne dvomi, da mi ne znamo človeka prisiliti, da prizna! Imeli smo tukaj že mnogo komunistov; do kolena so jim spolvila visela, tako smo jih zmiličeli, je rjul name policijski uradnik in se cimično režal moji prepadenosti nad tolikšno eurovostjo. »Obesili te bomo za noge, z glavo navzdol in tako obesoeno te bomo tolkli z bikovo žilo pod podplati. In če še potem ne boš priznala, te vržemo skozi okno iz 4. nadstropja, pa boš napravila najlepši samomor.«

To mi tudi ni bilo neznano. Večkrat sem že prej slišala, da je ta ali oni politični obdolženec s ekokom skozi okno napravil »samomor«. Takrat sem verjela, da bo bilo to res samomor obupanec. Zdaj sem šele razumela, kakšno je to skakanje »skozi okno«. Saj sem zdaj tudi spoznala, da je v resnici nemogoče, da bi kdo sam skočil skozi okno zapora.

»Priznanje« je spodletelo. Vse opisovanje priznanja drugih ni zaleglo. Zato so me odvedli nazaj v celico, a kmalu so spet prišli pome in ponavljali »zasliševanje«. Ko se je Tiljak končno prepričal, da mu kljub tolikokratnemu »zasliševanju« ničesar ne »priznam«, mi je pri zadnjem »zasliševanju« po sistemu grdo opeval mater in setro ter skočil ko razdražen tiger vame, me zgrabil za lase in me vrtel sem ter tja, z drugo roko pa tolkel po glavi. Tedaj se je oglašil drug policijski uradnik, ki je bil navzoč: »Ker noče priznati, jo bomo zasliševali ponoči...«

Res so me potem odvedli v celico, kjer sem lahko premišljevala o tem, da ima izraz noč v »Glavni« čisto svoj

Protestno pismo naših množičnih organizacij pariškemu kongresu Vlada ČSR onemogočila sodelovanje jugoslovanskih delegatov na kongresu v Pragi

Organizatorji praškega kongresa so izzivalno povabili skupino jugoslovanskih izdajalcev

Beograd, 22. aprila (Tanjug). Množične organizacije Jugoslavije so poslale pripravljalnemu komiteju kongresa pristašev miru v Parizu naslednje pismo:

Predstavniki množičnih organizacij Jugoslavije, po katerih so se ljudske množice naše države aktivno udeležile priprav in organizacije svetovnega kongresa pristašev miru, vas bi radi z energičnimi protesti opozorili na ravnanje organizatorjev paralelnega kongresa miru v Pragi, s čimer hoče češkoslovaška vlada preprečiti udeležbo jugoslovanske delegacije na tem kongresu. To ravnanje pa ni naperjeno samo proti množičnim organizacijam narodov Jugoslavije, ampak hkrati tudi proti ciljem, ki jih je postavil kongres pristašev miru v Parizu pred vse napredne sile sveta, in proti interesom enotne borbe za pravični mir.

1. Kakor je pripravljalnemu komiteju znano, francoska vlada skuša ovirati uspešno delo kongresa in ni hotela izdati vizumov za več kakor dve tretjini jugoslovanske delegacije. Tako se je lahko udeležilo kongresa miru v Parizu samo 8 jugoslovanskih predstavnikov. Z zadovoljstvom ugotavljamo, da je kongres v Parizu na svojem prvem zasedanju obsodil ta diskriminacijski ukrep francoske vlade.

Šele 20. aprila smo iz praškega tiska izvedeli, da se je pričel v Pragi paralelni kongres vseh delegatov, ki niso dobili francoskih viz. 20. aprila smo dobili od sekretarja naše delegacije brzojavko iz Pariza, da bo tak kongres tudi v Pragi. Storili smo takoj vse potrebne korake, da bi lahko sodelovali naši predstavniki na tem kongresu. Kljub celodnevemu prizadevanju na češkoslovaškem veleposlaništvu v Beogradu in pri češkoslovaškem ministru za zunanje zadeve v Pragi pa naši delegati niso dobili viz, da bi lahko šli z letalom vsaj na drugi del kongresa v Pragi. Dovoljenja so bila izdana šele 21. aprila dopoldne po odhodu letala.

2. Organizatorji kongresa v Pragi so pripeljali na kongres kot predstavnike FLRJ in množičnih organizacij narodov FLRJ skupino emigrantov-izdajalcev, ki jih je predsednik Prezidija kongresa pozdravil kot jugoslovanske delegate. To je bilo objavljeno v uradnem biltenu kongresa ter v vsem češkoslovaškem tisku.

Predstavniki množičnih organizacij FLRJ protestirajo proti temu, ker niso bili niti obveščeni niti jih organizatorji praškega kongresa niso povabili na kon-

gres ter proti temu, da je češkoslovaška vlada namenoma ovirala izdajo viz, s čimer je praktično preprečila pravočasni prihod naše delegacije. Tako ravnanje češkoslovaške vlade nas je v toliko bolj osupnilo, ker je znano, da je bil kongres miru v Pragi sklican prav zaradi diskriminacijskih ukrepov francoske vlade, ki je med drugim preprečila sodelovanje večjega dela jugoslovanske delegacije na kongresu v Parizu. Hkrati ostro protestiramo proti temu, da so bili na kongres povabljeni emigranti-izdajalci kot predstavniki narodov Jugoslavije.

Ce upoštevamo vsa navedena dejstva, je jasno, da ravnanje organizatorjev kongresa v Pragi ter češkoslovaške vlade proti našim delegatom ni slučajno, ampak je imelo namen, da predstavi peščico izdajalcev naše države v očeh svetovne javnosti kot zakonite predstavnike naših organizacij. S tem svojim neverjetnim ravnanjem pa organizatorji kongresa v Pragi samo škodujejo stvari miru in enotnosti naprednih sil v svetu.

S tem, da proglašajo samovoljno skupino emigrantov-izdajalcev za zakonite predstavnike množičnih organizacij FLRJ, dokazujejo organizatorji praškega kongresa, da hočejo zlorabiti mednarodni kongres miru kot orodje za klevetniško kampanjo proti narodom Jugoslavije in sredstvo za vmešavanje v njihove notranje zadeve, kar ni nikakor v skladu z načeli neodvisnosti in enakopravnosti narodov, ki jih ta kongres po pravici proglašajo kot neobhodni pogoj za vzdrževanje pravičnega miru na svetu. Na ta način so organizatorji kongresa v Pragi kompromitirali in zlorabili svetovno gibanje za pravični mir v svoje posebne namene, ki ne samo da nimajo z načeli resnične borbe za pravični mir ničesar skupnega, ampak služijo razkolu demokratičnih miroljubnih sil v svetu in s tem škodujejo borbi proti vojnoujskaškim načrtom angloameriških imperialistov.

Predstavniki množičnih organizacij protestirajo proti takemu ravnanju z njihovimi delegati in obveščajo pripravljalni komite, da jim je ob takih pogojih nemogoče sodelovati na paralelnem kongresu v Pragi. Kongresu želimo uspešno delo in vam pošiljamo tovariške pozdrave.

Zveza sindikatov Jugoslavije, AFZ Jugoslavije, Ljudska mladina Jugoslavije, Zveza borcev iz narodnoosvobodilne borbe Jugoslavije, Zveza književnikov Jugoslavije in Zveza vojnih invalidov Jugoslavije.

SVETOVNEMU KONGRESU ZA MIR V PARIZU

Slovenski književniki pozdravljamo svetovni kongres za mir in želimo njegovemu plemenitemu prizadevanju kar največ uspeha. Slovenski narod je kot eden najmanjših narodov v Evropi v pretekli vojni občutil vse strahote fašistične in imperialistične okupacije. Slovenski književniki so se skupno s svojim ljudstvom dvignili k oboroženemu odporu. Zato se globoko zavedajo dragocenosti vrednot mirnega sožitja med vsemi narodi na svetu. Hkrati se zavedajo, da je samo mir med narodi porok za ustvarjanje prave in resnične kulture človeštva.

Društvo slovenskih književnikov

Svetovni kongres za mir, ki zaseda te dni v Parizu, so pozdravile tudi ostale organizacije. Društvo inženirjev

delovata celotna KP. Zastaviti mora vse sile, da bomo pokazali vsemu slovenskemu narodu primer največje demokracije. S primerom tega zbora bomo vršili politično kampanjo. Potrudite se tu, tovariši, ne mislite, da je to nekaj svečnega, kar je dobro, da se izvrši. Ta zbor bo edinstven. Na njem ne bodo sodelovali samo delegati NOO, temveč tudi izvoljeni odposlanci čet...

in tehnikov Slovenije piše med drugim: »Ustvariti moramo pogoje, da bo tehnika postala instrumentu miru in splošnega blagostanja, ne pa sredstvo ekonomskega zasluževanja ali celo fizičnega iztreljanja.« Zveza prosvetnih delavcev Slovenije pa sporoča kongresu: »Prosvetni delavci Slovenije, ki gradimo skupno z ostalimi delavci Slovenije novo socialistično domovino FLRJ, smo strnjeni z vsemi naprednimi množicami v svetu in naporu za mir in obsojamo vsakršno zastraševanje z vojnoujskaško propagando v svetu, ki ruši temelje miru.« Člani podružnice sindikata prosvetnih delavcev na Univerzi v Ljubljani pa »objlublajo kongresu, da bodo v korist srečne bodočnosti našega delovnega ljudstva in vsega človeštva nastopali dosledno v obrambo miru in bratstva med narodi ter razkrinkovali vojne hujskače, ki so v službi imperializma.« Republiški odbor sindikata kovinarjev Slovenije pa ob tej priliki »izraža upanje, da bodo sklepi, ki jih bo sprejel kongres, jamstvo za mir proti vsem, ki bi ga poskušali rušiti in terorizirati miroljubne narode z vojnoujskaško gonjo.« Zgodovinsko društvo za Slovenijo »pošilja kongresu iskrene pozdrave in obsoja prizadevanje vseh tistih, ki bi hoteli pahnuti človeštvo v novo katastrofo.

1. Vse podčrtal urednik.

IX. plenum Centralnega odbora Zveze sindikatov Jugoslavije

razpravlja o vprašanju norm in plač, socialnega zavarovanja in zdravstvene zaštite

ter o sodelovanju pri socialistični graditvi na vasi

Včeraj se je začel v Ljubljani v Domu sindikatov IX. plenum CO Zveze sindikatov Jugoslavije, ki so se ga udeležili vsi člani plenuma iz držav in sindikalni delavci iz Ljubljane.

Plenum se je začel z nagovorom predsednika CO ZSJ Djura Salaja, ki je dejal:

»Ta plenum ima poseben namen, ker zboruje po II. plenumu CK KPJ, ki je s svojimi sklepi določil najpomembnejše gospodarske naloge in zlasti jasno odredil nadaljnji tempo ter oblike socialistične preobrazbe naše vasi. Drugi pomen in veliki dogodek po našem prvem kongresu je III. kongres Ljudske fronte Jugoslavije, ki je pomenil ne le veličastno manifestacijo delovnih sil naše dežele z delavskim razredom na čelu, nezlomljivo bratstvo in enotnost vseh narodov Jugoslavije, temveč tudi brezmejno vdanost in zaupanje naših ljudi naše domovine do CK KPJ in voditelja naših narodov tovariša Tita. III. kongres LFJ je hkrati

na podlagi sklepov zgodovinskega V. kongresa in II. plenuma CK KPJ obdelal glavne ter najpomembnejše naloge, ki v tej etapi socialistične graditve čakajo delovne množice in narode naše dežele ter njihove množične organizacije.

V luči teh sklepov II. plenuma in III. kongresa LFJ smo za IX. plenum CO ZSJ določili vprašanja, ki so zdaj najbolj pereča v življenju delavskega razreda in sindikalnih organizacij: vprašanje norm in plač, socialnega zavarovanja in zdravstvene zaštite ter vprašanja sodelovanja v socialistični preobrazbi vasi.

Dnevni red so dopolnili še s poročilom o delu izvršnega odbora Svetovne sindikalne federacije in o stališču, ki ga je naša delegacija zavzela na zasedanju izvršnega odbora, in z volitvami delegatov za kongres Svetovne sindikalne federacije v Milanu.

NALOGE SINDIKATOV ZA PRAVILNO UPORABO UREDB O PLAČAH IN NORMAH

Najprej je bil na dnevnem redu referat Laze Plavšiča, člana CO ZSJ o nalogah sindikatov pri prizadevanju po pravilni uporabi uredb o plačah in normah.

Referent je naglasil, da nove uredbe o plačah delavcev in gospodarskih učencev, ki so jih začeli dejansko uveljavljati lani maja, izražajo politiko naše Partije in vlade. Ta politika stremi po pravilnem nagrajevanju delavcev, tako da bi vsakdo prejemal po svojem delu, ki ga daje v borbi za zgraditev socializma. Tarifne postavke so v skladu s proizvodnimi silami našega gospodarstva. Pravilna uporaba teh tarifnih postavk je jamstvo za ravnovesje med kupnim in plačilnim fondom, ki je značilno za naše socialistično gospodarstvo. Temu ravnovesju pa nismo pravočasno posvetili primerne pozornosti. Zato je bilo več prekrškov osnovnih predpisov, uredb o plačah delavcev in učencev, uredb o prejemkih državnih nameščencev in uredb o delovnih normah.

Napačno bi bilo mnenje, da je mogoče življenjski standard delavskega razreda doseči samo z zvišanjem nominalnih plač. Osnova za dvig življenjskega standarda delavskega razreda je obseg blagovnega fonda, ki nastaja med stalnim povečevanjem storilnosti in tako tudi z zviševanjem realnih mezd. Tako pride do ravnoteže med blagovnim fondom, ki je del družbenih izdelkov, določenih za široko potrošnjo, in med plačilnim fondom, ki je največji del kupnega fonda prebivalstva. Povečanje storilnosti je pri nas odvisno izključno od pripravljenosti in prizadevanja ljudskih množic. Hkrati je močno orožje delavskega razreda v borbi proti ostankom kapitalističnih elementov ter za njih popolno likvidacijo.

PLAČE DELAVCEV IN UČENCEV

Aprila 1945 so izšle prve uredbe, ki so regulirale plače in mezde delavcev, učencev in nameščencev. To je bilo v razdobju obnove naše dežele. V letih 1946 in 1947, ko se je obdobje gospodarske obnove končalo in smo prešli na plansko gospodarstvo, je bilo mogoče izpopolniti tudi plačilni sistem. Lani, kakor tudi letos je izšlo več uredb o plačah delavcev in učencev. Nove uredbe pomenijo nedvomno veliko pridobitev, ki si jo je izvojeval delavski razred med izpopolnjevanjem planskih nalog socialistične graditve. Partija in vlada sta se pri določanju novega plačilnega sistema ravnali po naslednjih socialističnih načelih:

Plače so diferencirane med kvalificiranimi in nekvalificiranimi delavci tako, da so dela razvrščena v plačilne skupine, delavci se pa razvrščijo po delu, ki ga opravljajo. To načelo popolnoma onemogoča »survivalovsko«, ki je bila mogoča po prejšnjih uredbah;

Z novimi uredbami je zagotovljena potrebna diferenciacija po pomeni posameznih gospodarskih panog, tako da imajo prednost panoge, ki so v eedanji etapi socialistične graditve vodilne in odločilne;

pri določanju višine plač in razvrščanju del v posameznih strokah so upoštevani tudi delovni pogoji.

Potentakom so v osnovnem načelu za določanje višine plač in nagrad vsebovani naslednji činitelji: pomen gospodarske panoge za socialistično graditev, kvalifikacija delavcev in delovni pogoji. Nove uredbe so močna izpodbuda za povečanje storilnosti, tako da delavci presegajo planske naloge, hkrati pa tudi za strokovno izpopolnjevanje; vse to vodi do stalnega dviga življenjskega standarda delavskega razreda. Pravilna politična uporaba osnovnih načel v smislu novih uredb omogoča dejansko pravilno nagrajevanje delavcev po njihovih strokovnih sposobnostih, v čemer se vidno kaže prizadevanje Partije in vlade po odpravi strokovne zaostalosti pri veliki večini naših delavcev.

Referent je omenil več primerov, kako so v posameznih podjetjih kršili osnovne predpise uredb. Med drugim je omenil, da znaša povprečna plača kvalificiranega rudarja-kopača z vsemi dodatki 8700 din na mesec. Dogaja pa se, da na primer v raskem premožniku, ki ne izpolnjuje plana, plačujejo rudarje povprečno po 10.000 din, v nekaterih premožnikih v Sloveniji pa dosega plače posameznih rudarjev celo do 30.000 dinarjev.

NAMEŠČENSKÉ PLAČE

Novi sistem nameščenskih plač je bil uveden oktobra 1947. Odpravljen je bil stari sistem napredovanja nameščencev izključno po službenih letih in pri nagrajevanju se ravnajo po strokovni uspo-

sobljenosti, odgovornosti in doseženih uspehih nameščencev pri delu. Med uporabo tega plačilnega sistema pa so se zlasti glede pravilnega razvrščanja nameščencev pokazale nekatere slabosti, za kar so precej odgovorne tudi sindikalne organizacije. Glavna slabost je bila, da nameščencev niso razvrščali ob sodelovanju s sindikalnimi organizacijami, ki bi morale nuditi upravnim podjetjem in ustanovam pomoč.

Slabost sindikalnih organizacij je bila tudi, da niso o plačah nameščencev razpravljali pred stalstvom in v sindikalnih grupah, ampak so o tem odločali le zastopniki sindikalnih podružnic.

Sindikalne organizacije morajo posvetiti veo pozornost znižanju stroškov državne uprave. To stroške je treba letno znižati za 10%. Nikakor pa ne smejo razumeti, da gre znižanje stroškov državne uprave na račun znižanja prejemkov državnih nameščencev. Nasprotno, znižanje stroškov državne uprave naj zagotovi pravilno uporabo nameščenskega plačilnega sistema ter odpravi vse pomanjkljivosti.

Nepravilno nagrajevanje inženirjev in tehnikov se kaže v tem, da nameščencev niso nagrajevali po tem, ali delavci, ki jih inženirsko-tehnični nameščenci vodijo, izpolnjujejo ali presegajo plan ter dosega primerne kakovosti ali ne. Poslovodje, inženirji, tehniki in inženirji prejema na splošno samo osnovno plačo, v nekaterih podjetjih pa tudi osebni dodatek, ki jim ga navadno dajejo za marljivost in uspehe, v nekaterih primerih pa le za to, da bi zvišali njihove plače in ne upoštevajo uspehov njihovega dela. Skupni prejemki teh nameščencev so ob mnogih primerih nižji kakor povprečne plače kvalificiranih delavcev, ki jih prav ti nameščenci vodijo.

DELOVNE NORME

Preden so bile izdane uredbe o delovnih normah je bilo treba opraviti več priprav. Sindikalne organizacije so pri tem sodelovale. Prva naloga je bila nujna revizija nerealnih delovnih norm glede na to, da je bila večina novih uredb o plačah že v veljavi. Te naloge pa na žalost niso dosledno izpolnili v večini podjetij, ker je niso dovolj resno razumeli. To najboljše priča porast plačilnih fondov v vseh gospodarskih panogah po uvedbi novih uredb o plačah. Tako je bil na primer plačilni fond v proizvodnih panogah lahke industrije letos februarja celo za 130 milijonov din večji kakor lani oktobra. Referent je omenil več primerov, kako škodljivo so vplivale nerealne delovne norme v posameznih podjetjih.

Druga pomembna naloga, ki jo je bilo treba izpolniti, je bila uvedba delovnih norm pri vseh delih, kjer je mogoče meriti delovni učinek. Tudi ta naloga ni bila v celoti izpolnjena. Tako na primer dela po normah v rudarstvu nad 49% delavcev, v gradbeni stroki 60%, v usnjarsstvu, obutveni industriji in industriji gumija 65%, v živilski industriji 52%, v lesni 33% in v tekstilni 64%.

Tretja naloga je bila, usposobiti kader dobrih normircev. Na področju vseh administrativno operativnih vodstev so pridobili tečaj za normirce, vendar normirce še ni dovolj in ne ustrezajo po svoji usposobljenosti.

Revizija delovnih norm mora biti končana te dni. S to revizijo so norme določene tako, da jih smejo povprečno presegati v vsem podjetju le za 5%. To seveda ne izključuje, da posamezni delavci presegajo normo tudi za več odstotkov ter prejemaajo ustrezajočo plačo. Delovna norma mora biti za vse delavce izpodbuda, da stalno povečujejo storilnost, bolje izkoriščajo stroje, uvajajo nove delovne metode, se strokovno izpopolnjujejo in poenostavljajo posamezne delovne operacije.

Glede na dosežane napake sindikalnih organizacij in funkcionarjev so določene naslednje naloge:

1. Vsi sindikalni forumi in organizacije ter sindikalni funkcionarji se morajo stalno boriti proti vsem tistim, ki poskušajo na kakršnen koli način izigravati ukrepe naših državnih gospodarskih organov za ureditev delovnih norm.

2. Hkrati, ko sindikalne organizacije pojasnjujejo pomen realnih delovnih norm, morajo poestrčiti borbo po zaostalih nazorih o normah med gospodarskimi voditelji in delavci, ki jim se ni jasno, da se njihov življenjski standard more dvigniti samo s povečanjem storilnosti in pocenitvijo proizvodnje.

3. Sindikalne organizacije se morajo stalno boriti proti enostranskemu gledanju posameznih voditeljev in strokovnja-

kov na delovne norme. Nekateri delovni voditelji gledajo na norme samo kot na sredstvo za ureditev delavskega zasluga. Pri določanju delovnih norm pogosto ne sodelujejo najboljši strokovnjaki, ki bi mogli s svojim znanjem precej prispevati za boljšo organizacijo dela, izpopolnitev tehnološkega procesa in odpravo pomanjkljivosti, ki ovirajo povečanje storilnosti.

4. Sindikalne organizacije morajo skrbeti, da bodo za določanje norm zbudili zanimanje delavskih množic. Norme morajo biti rezultat vsestranske diskusije delavcev na proizvodnih posvetovanjih.

5. Vsi sindikalni forumi in organizacije morajo ne glede na dosežanje revizijske norme stalno kontrolirati in spremljati izpopolnjevanje delovnih norm.

6. Večjo pozornost je treba posvetiti izbiri ljudi za normirce in gospodarskim vodstvom nuditi pomoč za pravilno organizacijo tečajev.

TEKOČE NALOGE

Referent je govoril najprej o izkoriščanju proizvodnih sredstev. Naglasil je, kako velik pomen ima dobra organizacija dela za uspešno izpolnitev planskih nalog. Dobra organizacija dela je mogoča samo v podjetjih, kjer je odstotek izkoriščanja sredstev kar največji. Referent je omenil nekaj primerov, kako slabo izkoriščajo proizvodna sredstva v nekaterih podjetjih. Tako so na primer v podjetju »Novkabel« lani v drugem polletju izkoriščali livarno le za 40%. Ko-

Diskusija o vprašanju delovnih norm in plač

Po referatu člana predsedstva CO ZSJ tovariša Laze Plavšiča so se priglasi k diskusiji člani plenuma.

Prvi je govoril Blagoje Vidović iz Sarajeva. Med drugim je grajal, da v nekaterih podjetjih podeljujejo administrativnim uslužbenecem naslove in zvanja samo zaradi plače, ne pa po njihovi strokovni usposobljenosti. V nekaterih podjetjih tudi neenakomerno nagrajujejo strokovnjake enake kvalifikacije. Tako so prišli poslovodje iz nekega podjetja v Zenico in so imeli za 100% manjše plače, kakor v prejšnjem podjetju, iz katerega so bili premeščeni. V nekaterih podjetjih tudi nepravilno zaposlujejo kvalificirano delovno silo, kar seveda nepravilno vpliva na nagrajevanje. Da bi Glavni odbor ZS Bosne in Hercegovine odpravil te nepravilnosti, je priredil sestanke po terenih s sindikalnimi aktivisti. Na njih so pojasnjevali uredbe o plačah in normah. Uspehi sestankov se že kažejo v podjetjih.

Član centralnega odbora ZSJ Marjan Vivoda je govoril o plačah administrativnih nameščencev v državni stroki. Personalni oddelki v mnogih podjetjih ne poznajo uredb in se zaradi tega obračajo na sekretariat vlade, kar bi lahko spoznali iz samih uredb. Iz vsega tega seveda tudi izhajajo nepravilnosti v nagrajevanju nameščencev. Podjetja se premo zanimajo za pravilno nagrajevanje nameščencev, ki zaradi tega ponekod zapušča službe. Tudi pri dodeljevanju osebnih dodatkov ponekod grešijo. Tako na primer dajejo osebne dodatke osebam ministrstva pravo redko. Nasprotno pa v podjetju »Luka« javna skladišča dajejo osebne dodatke za vsako nadurno delo. Dogaja se, da nameščenci ne izpolnjujejo svojih dolžnosti tako, kakor bi bilo treba, v delovnem času, da lahko še popoldne delajo pri drugih podjetjih kot hono-

NAŠE SOCIALNO ZAVAROVANJE IN ZDRAVSTVENA ZAŠČITA

Po diskusiji o referatu Plavšiča je Tomo Brejc, član CO ZSJ poročal o delu sindikatov na področju socialnega zavarovanja in zdravstvene zaštite. Med drugim je dejal:

Prvi kongres ESJ je naložil centralnemu odboru, naj prouči s sodelovanju s pristojnimi organi ljudske oblasti naslednja vprašanja: da se izda novi zakon o socialnem zavarovanju; da se socialno zavarovanje izpopolni; da se pri upokojitvi delavcev računava ves čas zaposlitve; da se višina doklad za otroke določa po številu otrok in da se organizacija zdravstvene službe vodi nadalje tako, da se delavskemu razredu zagotovi prednost pri zdravstveni pomoči.

Novi zakon o socialnem zavarovanju bo bistveno izboljšal delavske pokojnine. Poslej ne bo več odločalo, da delavci niso bili pokojninsko zavarovani ter ne bo razlik med delavci in nameščenci. Pogoj polne starostne pokojnine je polni delovni staž, in sicer za moške po 35 letih, za ženske pa 30 letih dela.

V novem zakonu bo prišla do izraza tudi nova organizacija socialnega zavarovanja, tako da bodo zavarovanci mogli uživati neposredno svoje pravice v samem podjetju, kjer so zaposleni. Zavarovanje se bo še bolj prilagodilo potrebam zavarovancev, ki jim bo mogoče hitreje doseči gnotne pravice brez birokracije. Izboljšala se bo tudi organizacija zdravstvene službe. Kakor znano, je bila zdravstvena služba reorganizirana lani. Zdravstvena služba, kakršno smo podedovali po osvojitvi, ni mogla ustrezati. Zato je ljudska oblast storila učinkovite ukrepe, da čimprej odpravi zmešnjavo, ki je vladala v kapitalistični organizaciji zdravstvene službe v etari Jugoslaviji. Sredi lanskega leta je bila zdravstvena služba zavarovancev izločena iz socialnega zavarovanja ter je prišla pod vodstvo Komiteja za zaščito ljudskega zdravja in zdravstvenega ministrstva.

Centralni odbor zastopa načelo enotne organizacije zdravstvene službe, ki

lektiv tega podjetja pa je prejel redno zastavo. Referent je hkrati opozoril, kako velike uspehe je mogoče doseči s pravilno uporabo tehničnih sredstev. Tako so na primer v boreških rudnikih z mehanizacijo nakladanja zmanjšali število delavcev na delovnem mestu od 200 na 16, storilnost je pa narasla za 1250%. Samo z delno mehanizacijo v alesijskih premožnikih in Kaknju se je povečal delovni učinek na delavca za 30 do 50%.

V zvezi z vprašanjem varčevanja je referent opozoril, da je v mnogih naših podjetjih v primeri s številom delavcev preveč nameščencev. Sindikalne organizacije se nikakor ne smejo sprijazniti s tem, da število upravnega osebja preseže običajni odstotek nameščencev v dobro organiziranih podjetjih. Zdej vidimo, da je odstotek administrativnega osebja v posameznih podjetjih zelo različen. V nekaterih podjetjih je le 10% nameščencev, v drugih pa nad 20 do 30%.

Referent je govoril tudi o borbi za večjo kakovost izdelkov. Naglasil je, da je še precej primerov slabe kakovosti izdelkov.

Dotaknil se je tudi vprašanja obratnih sredstev. Dejal je, da si številni gospodarski voditelji hočejo nakupiti čim več surovin v podjetjih. To pa pomeni, da dejansko blokirajo finančna obratna sredstva, ker zalogo presegajo zmogljivost podjetja. Drugič pa nepotrebno nakopijejo surovine in polfabrikatov pomeni da surovine pogrešajo v drugih podjetjih.

rarni nameščenci. Pri direkciji »Novi Beograd« dajejo velike nagrade honorarnim nameščencem, kjer pridejo v poštev tudi tisti, ki so bili zaradi nepravilnosti že odpušteni iz državne službe.

Tovariš Dušan Čorković je govoril o oportunističnem odnosu nekaterih lokalnih podjetij, ki skrivajo kvalificirane delavce in jih ne dajo težki industriji. Tudi pri normiranju v težki industriji se še ponekod niso znašli. Tako imajo na primer v Sibeniku za dvoje podjetij, ki spadata pod isto operativno vodstvo in sta oddaljeni drugo od drugega 15 km, samo enega normirca. Tam, kjer so vzgoji normirskega kadra posvetili vso pozornost, tudi produkcija stalno narašča. Takšen primer je letošnje leto na Jesenicah, kjer imajo dovolj in zadostno dobrega normirskega kadra.

Tovariš Bogo Jovanović je govoril o problemih grafične industrije. Ko so revidirali norme in potem kontrolirali, ali se novih podjetja držijo, so ugotovili, da so v Sloveniji v nekaterih grafičnih podjetjih plačevali delavce po strokovni usposobljenosti in ne po delovnem mestu, kakor to predvideva uredba. V nekaterih grafičnih podjetjih so plačevali kvalificirane delavce kot polkvalificirane zato, da so jih pridržali in jih pozneje zopet plačevali kot kvalificirane. V Srbiji imajo letošnje leto zelo slabe uspehe pri vzgoji grafičnega kadra. V Makedoniji zaradi slabe kontrole 50% strojev ni dovolj izkoriščenih. Šola za vzgojo grafičnega strokovnega kadra je prepuščena sama sebi in se zanjo zanima ter ji nudi pomoč le ena tielkarna. Da so se dogajale take pomanjkljivosti, je predvsem vzrok v tem, ker ni nadrejenega foruma, ki bi vse delo usmerjal in jim nudil pomoč, kjer koli bi bilo to potrebno.

V diskusiji so še sodelovali tovariši: Bogoslavjevič, Putanec, Mirko Milosavljevič in drugi.

mora voditi določeno konkretno politiko, da se zagotovi prednost zdravstvene zaštite zavarovancev v delovnem odnosu. Oblike te prednosti se morajo kazati v ustanavljanju večjega števila obratov in ustanov za zdravljenje zavarovancev, v zagotovitvi določenega števila prostorov za zavarovance v drugih bolnicah in zdraviliščih, v smotnem izpopolnjevanju zdravstvene službe v močnejših industrijskih krajih in v zagotovitvi posebnih ugodnosti za zavarovance v vseh zdravstvenih ustanovah. Centralni odbor zastopa tudi stališče, da je treba razširiti pristojnost sedanjega komiteja za zaščito ljudskega zdravja, tako da bo imel več vpliva pri reševanju konkretnih vprašanj v posameznih ljudskih republikah. Potrebno je tudi, da pridejo sedanje klinične bolnice pod vodstvo komiteja in zdravstvenega ministrstva.

V naši deželi, ki gradi socializem, so vsi pogoji, da se zdravstvena zaščita delovnih ljudi dvigne na višjo stopnjo. Priče smo, da so bili v tem pogledu doseženi uspehi kljub pomanjkljivostim, ki jih stalno srečujemo. Lani se je število bolniških postelj povečalo za 10.000, in sicer v obstoječih zdravstvenih ustanovah, število ambulantno-kliničnih ustanov pa je naraslo za 194, število otroških posvetovalnic za 244, otroških dispanzerjev za 276, posvetovalnic za noseče žene za 236 — v primeri z letom 1939. Število obolenj za nalezljivimi boleznimi je bilo nižje kakor leta 1939. Pri zatiranju malarije smo dosegli zelo lepe uspehe, tako da se je število obolenj samo v Makedoniji znižalo od 81.000 leta 1946 na 8000 lani. Naša nova medicinska proizvodnja je dala celo vrsto zdravil, ki smo jih doslej uvažali. Temeljito pa se bo zdravstvena služba izboljšala do konca petletke. Zgradili bomo 110 bolnic s 14.300 posteljami, 25 sanitetnih šol, število ambulant in poliklinik pa se bo povečalo od letošnjega 246 na 760. Ob koncu leta 1951 bo število zdravnikov naraslo na 2500, medtem ko je v etari Jugoslaviji v 23 letih opravilo študij le 2994 medicin-

cev. Imeli bomo 900 novih lekarnarjev, 7700 medicinskega kadra s srednješolsko izobrazbo itd.

Delo sindikatov na področju socialnega zavarovanja še ni na primerni višini. — Po novembru so zastopniki državnega zavoda za socialno zavarovanje in kontrolnih komisij ter sindikatov pregledali ambulante, klinike, bolnice in druge zdravstvene ustanove. V nekaterih ustanovah so odkrili pomanjkljivosti. Urejene so pa razmere v bolnicah v Črni gori, Sloveniji in v večini bolnic na Hrvaškem. Ena velikih pomanjkljivosti naših sindikatov je, da niso skrbeli za zdravstveni pouk. Prav tako sindikat, zanemarjajo svojo dolžnost v podjetjih, kjer bi se morali zavzemati za boljše zaščitne ukrepe pri delu. Precej delovnih dni izgubimo zaradi bolezni. Število bolezenskih dni bi se zmanjšalo, če bi sindikalne organizacije posvečale več pozornosti zdravstveni preveti, tako da bi si delavstvo pridobilo vsaj osnovno znanje o higieni.

Sindikalne organizacije morajo na področju zdravstvene zaštite delavcev in nameščencev napraviti prelom pri svojem delu predvsem iz naslednjih razlogov: V socialistični deželi, kakršna je naša, je delovni človek naše največje bogastvo, sindikati so pa predvsem poklicani voditi račune o zdravstvenih razmerah delovnih ljudi. Dosedanje izkušnje jasno pričajo, da planskih nalog ne izpolnjujejo tam, kjer ne skrbijo za zdravstvene razmere delovnih ljudi. Borba za tim bolj šo zdravstveno zaščito mora biti sestavni del našega boja za plan. Ker v naši državi še ni dovolj zdravnikov in zdravstvenih ustanov, je še tem bolj nujno, da uvajamo vedno nove zaščitne ukrepe ter zavarujemo delovne ljudi pred boleznimi.

Sindikati morajo sodelovati pri naslednjih vprašanih socialnega zavarovanja in zdravstvene službe. Centralni odbor, glavni odbori, sindikalni sveti itd. morajo skupno obravnavati in reševati vsa vprašanja na terenu o organizaciji in delovanju socialnega zavarovanja ter zdravstvene zaštite. Sindikalni forumi morajo aktivizirati osnovne sindikalne organizacije in vse sindikalno članstvo, da bodo nudili učinkovito pomoč pri izpolnjevanju vseh ukrepov za pravilno uporabo predpisov o gnotnem zavarovanju, za boljšo zdravstveno zaščito ter zdravljenje delavcev in nameščencev. Sindikalne organizacije se morajo odločno upreti slehernemu poizkusu zlorabljanja socialnega zavarovanja brezvestnih posameznikov.

Posamezniki, ki zlorabljajo socialno zavarovanje, povzročajo trojno škodo: zaradi izostankov ovirajo hitrejšo izpolnjevanje velikih nalog petletke, tako da ni mogoče dovolj hitro ustvariti pogojev za boljše življenje vseh delavcev in nameščencev; s svojim parazitiskim početvom hočejo živeti na račun skupnosti, izmikajo se delu in otežkočajo delovne pogoje veliki večini poštenih delavcev in nameščencev; s tem posredno oskudujejo svoje tovariše, ki delajo; tretjič pa s simuliranjem bolezni škodujejo dejansko bolnim tovarišem, ki so potrebni zdravstvene pomoči.

Nevarnost je, da bo število zlorab po uveljavitvi novega zakona še večje, ker bodo razredno nezavedni delavci skušali izkoristiti za vsako ceno ugodne pogoje in ker v vrste delavcev stopajo številni ljudje s premalo razvitim razrednim čutom. Zato bo treba poleg postritih borbo proti lenuhom in simulantom, ki bi hoteli zlorabljati socialno zavarovanje. V tem pogledu bodo imele komisije za socialno zavarovanje odgovorno nalogo. Od dobrega sodelovanja komisij z zdravniki je precej odvisno pravilno in uspešno delo zdravnikov. Komisije v podjetjih, kjer poznajo svoje ljudi, bodo morale opozorjati zdravnike na tiste, ki večkrat brez potrebe zahtevajo zdravniško pomoč. Posvetitvi bodo morale posebno pozornost tovarišem, ki so zelo marljivi pri delu in ko bodo bolni, opozoriti na to zdravnik.

Podružnice in sindikalni forumi morajo večkrat sprejeti v dnevni red svojih sestankov vprašanje organizacije in delovanje zdravstvene službe. O teh vprašanih je treba organizirati posvetovanja vsiega sindikalnega aktiva ob sodelovanju zdravnikov. Izkušnje kažejo, da so takšna posvetovanja zelo koristna.

Po referatu je sledila diskusija. Zasedanje se nadaljuje.

IX. plenum CO ZSJ je odposlal svetovnemu kongresu pristašev miru brzojavko

Na IX. plenumu CO Zveze sindikatov Jugoslavije so sprejeli naslednjo brzojavko:

»IX. plenum CO ZSJ pošilja v imenu 1.500.000 organiziranih svojih članov in vsega delavskega razreda Jugoslavije svoje borbene pozdrave z željo, da bi kongres dosegel popoln uspeh.

Delavski razred Jugoslavije kot del mednarodnega proletariata in protimperialistične fronte na svetu je odločno za mir ter najostrje obsoja vojnouhuškaško propagando, napadalne pakete in sleherni aktivnost ki slabi napore naprednih sil na svetu v njihovi borbi za obranitev svetovnega miru in da prepreči novo svetovno prelivanje krvi.

Zveza sindikatov Jugoslavije se bo v prepričanju, da se silo miru in demokracije stalno krepijo ter da so nepremagljive, zavzela z vsemi člani za ureditve sklepov, ki jih bo kongres sprejel, trdno prepričana da bo tako branila delovne interese delovnih ljudi vsega sveta pred zavojevalnimi in vojnimi načrti imperializma ter kapitalistične reakcije.

Zivel svetovni kongres pristašev miru! Zivela mednarodna solidarnost delovnih ljudi v borbi za obrambo svetovnega miru!

II. KONGRES SINDIKATA RUDARJEV JUGOSLAVIJE KONČAN

Zagotoviti izpolnitev nalog na vsakem delovnem mestu - osnovna naloga sindikalnih organizacij

Iz poročila predsednika Centralne uprave Nikole Jakšiča je razvidno, da je storilnost v rudarstvu v letih po osvojitvi stalno naraščala vzporedno z razvojem tekmovanja in uvajanjem norm. Že leta 1947 je tekmovanje povprečno zajelo 63% delavcev. Leta 1946 je znašala storilnost v primeri z letom 1939 107% pri črnem premogu, 77% pri rjavem premogu in 76% pri lignitu. Na splošno je rudarska proizvodnja leta 1946 že dosegla predvojno višino.

V prvem planskem letu so se proizvodne naloge povečale za 62,5%. Niso še mogli doseči popolnoma enakomernega izpolnjevanja planskih nalog. — Proizvodnja je leta 1947 v primeri z letom 1939 narasla pri premogu za 30 odstotkov, pri kovinah pa za 33%. Bogate izkušnje, ki so si jih pridobili v prvem letu petletke, so uporabili lani. Sindikalne podružnice so začele mnogo bolj odločno odpravljati pomanjkljivosti, kajti tekmovanja so bila precej bolj organizirana. Uvedli so točno dnevno operativno evidenco. Rudarji so se z nazorno agitacijo seznanjali, kako izpolnjujejo dnevne planske naloge. Tudi racionalizacija in mehanizacija sta pripomogli, da je proizvodnja nadalje narasla. V primeri z letom 1939 je bila pri premogu 48% večja, pri kovinah pa za 78%. Povprečno število zaposlenih delavcev je bilo v primeri z letom 1939 za 24% večje, kar kaže, da je storilnost narasla bolj kakor delavstvo. Leta 1948 je storilnost v primeri z letom 1939 bila za 38% večja, v primeri z letom 1947 pa za 16%.

Število delavcev, zaposlenih po normah, je naglo naraščalo. Ob koncu leta 1946 je okrog 40% rudarjev delalo po normah. Norme se niso bile realne, zato jih je presegalo okrog 75% delavcev za približno 35%. Lani je delalo po normah povprečno 49,6% delavstva (brez investicij in stranskih obratov). Največ jih je delalo po normah v premogovnikih, in sicer 54%.

Lani so odkrivali nove popolnejše delovne načine. Že leta 1947 pa so začeli uvajati brigadni delovni sistem, najprej v Sloveniji. Lani v tretjem četrtletju je bilo v rudnikih 1881 brigad, ki so štejele 26.833 delavcev.

Število udarnikov, novatorjev in racionalizatorjev naglo narašča. Leta 1946 je bilo 1971 udarnikov, leta 1947 — 6681, lani pa 8935 udarnikov. L. 1946 v rudarstvu še ni bilo racionalizatorjev, leta 1947 so jih razglasili 70, lani pa 120. Največ novatorjev je bilo v Sloveniji, racionalizatorjev pa v LR Hrvaški.

Proizvodna posvetovanja so mnogo pripomogla, da se je izboljšala organizacija dela ter da so odkrivali in uvajali nove odkopne metode, uresničevali predloge najboljših delavcev in povečali storilnost. Leta 1946 je bilo v 95 rudnikih 772 posvetovanj, leta 1947 1270 in lani 2356. Posebnih posvetovanj z udarniki, novatorji, racionalizatorji je bilo leta 1946 — 88, leta 1947 — 203 in lani 363. S tem, da so uresničili predloge novatorjev in racionalizatorjev, dosežejo na leto 24.729.550 din prihrankov. Zaradi povečane storilnosti so lani prihranili v plačilnem fondu za delavce premogovnikov 105 milijonov dinarjev, v kovinskih rudnikih pa 70 milijonov. Novatorji in racionalizatorji so prejeli predlanskim in lani 1.415.863 dinarjev nagrad. Leta 1947 in lani je bilo nagradjenih 17.733 udarnikov in najboljših delavcev s 33.294.907 din.

Mehanizacija rudnikov zahteva, da posvetijo še večjo pozornost strokovni izobrazbi rudarjev. Potrebujemo ljudi, ki bodo znali delati s stroji, jih bolje izkoriščati in varovati.

Ideološko politično delo se je razvijalo v okviru predavanj, krožkov in seminarjev. Lani je bilo v rudnikih

nad 1600 predavanj. Največ jih je bilo v naslednjih rudnikih: Dobra Sreča, Kolubara, Stari trg, Zletovo, Novi Golubovec, Mežica, Ljubija in Breza. Mnogo so storili tudi za odpravo nepismenosti med rudarji. Zelo se je povečalo število višjih prosvetnih tečajev. V rudarskih krajih je zdaj 29 kulturnih domov, med katerimi so jih 8 zgradili po osvojitvi. V sindikalnih podružnicah je 95 rdečih kotičkov. Imajo tudi 28 kino-aparatur in 82 knjižnic.

Hkrati s povečanjem proizvodnje so se izboljšali tudi življenjski pogoji rudarjev. Ob stalnem uvajanju norm in čedalje večjem odstotku normiranih del ter s tem plačevanju po učinku so se še bolj zvišale plače. Leta 1947 je znašala povprečna plača delavca 3670 din ali 12,6% več kakor leta 1946. Lani 1948 pa je znašala povprečna plača 4258 din ali 15,8% več kakor predlanskim.

Naši sindikati si zelo prizadevajo, da bi bili stiki naših rudarjev z delavstvom drugih dežel čim tesnejši. Prizadevajo si, da bi se krepila mednarodna enotnost delavskega razreda v borbi za mir in demokracijo na svetu. Stremeli so zlasti, da bi navezali čim tesnejše stike z rudarji v deželah ljudske demokracije, predvsem v Bolgariji. Leta 1947 sta naša in bolgarska sindikalna organizacija sklenili sporazum o tekmovanju bolgarskih in naših rudarjev. Lani se je tekmovanje uspešno razvilo. Na splošno zahtevo bolgarskih rudarjev v Perniku so lani sklenili nov sporazum v tekmovanju med našimi in bolgarskimi rudarji. Ko pa je izšla resolucija Informbiroja, je KP Bolgarije začela divjo šovinistično gonjo proti naši državi. Tekmovanje je bilo ustavljeno.

NADALJNE NALOGE

Član Centralne uprave Vili Škrinjar je poročal o nadaljnjih nalogah sindikata. Naglasil je, da mora sleherna sindikalna organizacija seznaniti svoj kolektiv s planskimi nalogami in jih razdeliti na posamezne obrate ter časovno. Sleherni delavec mora poznati svojo dnevno, desetdnevno in mesečno nalogo, da more prevzemati tekmovalne obveznosti, ki ne smejo presegati osemurnika.

Rudarska industrija ne bo mogla izpolniti svojih nalog, če bomo ostali malomarni do mehanizacije in tehnike sploh. Sindikalne organizacije so dolžne predvsem seznaniti slehernega delavca, kako velikansko škodo trpi gospodarstvo, če ne uporabljamo tehničnih naprav.

Škrinjar je govoril o pomenu ravnotežja med, blagovnim in plačilnim fondom ter naglasil, da ob stalnem povečanju storilnosti rastejo blagovni fondovi in s tem tudi vrednost dinarja. Prikazal je tudi velik pomen brigadnega sistema v rudarstvu. Posebej se je pomudil pri vprašanju rudarskih stanovanj. Letos bo treba zgraditi 523.698 kv. metrov stanovanjskih površin v skupni vrednosti 1.268.902.000 din. Največ bodo investirali za rudarje v Boru, Treptči, Mačkatici, Majdanpku, Raši, Murskem Središču, Gojlu, Lendavi, Zagorju, Velenju, Trbovljah, Idriji, Mežici, Kreki itd.

Po Škrinjarjevem poročilu je poročal o delovni zaščiti v rudnikih Nikola Dračević, član Centralne uprave.

Po diskusiji so delno spremenili pravila. Potem so soglasno sprejeli resolucijo o nadaljnjih nalogah in resolucijo, s katero so obsodili obrekovalno gonjo proti naši državi in Partiji.

V plenum Centralne uprave so izvolili 51 tovarišev. V predsedstvo plenuma so bili izvoljeni naslednji tovariši: Nikola Kotle, Nikola Crnčević, Vili Škrinjar, Franjo Traub, Tomo Jovanović, Tadija Popović, Mane Cvetičanin, Ilija Branković in Nikola Čučuz.

Vsilili bomo mir pristašem nove vojne

1800 delegatov iz 67 držav se udeležuje svetovnega kongresa za mir v Parizu

Pariz 22. aprila. (Tanjug.) V sredo se je v Parizu slovesno začel svetovni kongres pristašev miru. Dvorana Pleyel, v kateri zaseda kongres, je okrašena z zastavami 67 držav in gesli za mir. Kongresa se udeležuje okrog 1800 delegatov, ki zastopajo 600 milijonov mož in žena vsega sveta. Med delegati iz vseh krajev sveta so znani znanstveniki, kulturni delavci, kmetje, delavci in predstavniki največjih sindikalnih ter drugih organizacij. Ti bodo v imenu milijonov ljudskih množic izrazili neomajno pripravljenost za obrambo miru.

Kongres bo zasedal pet dni. Predstavniki milijonov miroljubnih množic sveta bodo obravnavali naslednja vprašanja, ki so na dnevnem redu kongresa: Obnova oboroževalnega tekmovanja; vloga organizacije Združenih narodov za obrambo miru; obnova vojnoujaške propagande; spoštovanje suverenosti narodov; gospodarski odnosi med narodi; sodelovanje žena v gibanju za mir; združevanje pristašev miru v vseh državah sveta. Ta enotni izraz volje narodov vsega sveta bo odločen in jasen odgovor na imperialistične napadalne načrte in neporušna zapreka na njihovi poti za osvojitve svetovnega gospostva.

Na svetovnem kongresu pristašev miru je prvi govoril francoski znanstvenik Frederic Joliot Curie, ki je med drugim dejal:

»Zgodilo se je prvič v zgodovini, da se je v nekaj tednih zbralo nad 600 milijonov ljudi, ki so enotni v borbi za ohranitev miru. Nismo se tukaj sestali zato, da bi zahtevali, ampak zato, da bi vsilili mir pristašem vojne. Vladi, ki so pred nekaj dnevi podpisale atlantski pakt, so popeljale svoje države na pot oboroževanja. Sedaj lahko ugotovimo strašne posledice takih vojnih priprav.«

Joliot Curie je obsodil uporabo atomske energije v vojne namene in končal svoj govor z besedami: »Tistim, ki hočejo vojno, odgovorjamo mirno, vendar odločno: Računati morate z nami! Krepko združeno bodo šle naše sile v to borbo s prepričanjem, da bodo zmagale.«

Kongres je soglasno sprejel resolucije, v katerih protestira proti francoski vladi, ki je prepovedala 370 delegatov prihod v Francijo in proti ameriškim okupacijskim oblastem na Japonskem, ki so onemogočile japonskim delegatom sodelovanje na kongresu. Kongres je sklenil, naj se vsem 370 delegatom, ki niso dobili vizumov, potrdi mandat in da pravica do sodelovanja na kongresu v Pragi. Med kongresom miru v Parizu in praškim kongresom bodo zagotovili tesno sodelovanje. Slednjic so izvolili predsedstvo svetovnega kongresa pristašev miru, v katerem so predstavniki vseh delegacij. Jugoslovansko delegacijo zastopa v predsedstvu Josip Vidmar.

Naslednji dan je govoril sovjetski književnik Fadejev.

Poudaril je, da je nastala vojna nevarnost za jutrišnji dan, in dodal, da grde z izgovorom, da gre za obrambo in varnost vojaška oporišča od Grönlandije, Islanda in Grčije do Kitajske, Tihga oceana in Japonske. Opozoril je, da ne gre za obrambna oporišča, ampak oporišča, ki so velika nevarnost za mir po vsem svetu.

Fadejev je obsodil vojne hujskače, ki so odklonili predlog generalisima Stalina za sklenitev pakta miru, u ustravitvijo atlantskega pakta pa u uničiti težnjo po sodelovanju, ki je bila uresničena v zadnji vojni. Fadejev je končal svoj govor s pozivom k enotnosti za obrambo miru.

Predsednica svetovne federacije demokracij žena je poročala o sodelovanju žena v gibanju za mir. Pozdravila je kongres v imenu 80 milijonov žena iz 56 držav in poudarila, da bosta krepka odločnost in enotnost vseh mož in žena dovedli do konkretnih ukrepov, ki bodo onemogočili vojno. Spomnila je na strahote in uničevanja zadnje vojne ter obsodila vojno historijo, ki jo širijo imperialisti, ter ustvarjanje vojaških blokov in paktov.

Član britanske delegacije laburistični narod, poslanec Ziliacus je poudaril, da je britansko ljudstvo težko prestrašiti in premagati z vojno propagando: »Izjavljam temu kongresu, da je večina ljudstva Velike Britanije na vaši strani v borbi za mir.« je dejal Ziliacus.

Izjavil je: »Ustvaritelji atlantskega pakta nameravajo prej ali slej začeti preventivno vojno. Zato povzročajo atlantski pakt nemir. Povečal je mrzlo vojno. Pomeni novo stopnjo v napestosti med vzhodom in zapadom. Vse to nas sili k resnemu razmišljanju.«

Po Ziliaciusovem govoru je prebral delegat demokracije Grčije poslanico, ki jo je poslala kongresu pristašev miru začasna demokracijska vlada Svobodne Grčije. Japonska delegacija je sporočila kongresu, da bo 25. in 26. aprila kongres miru v Tokiu. Predsednik je sporočil, da je pristopila h kongresu miru tudi mednarodna zveza demokracijnih pravnih in zveza mladine Equadorja.

Na koncu včerajšnje seje so govorili predstavniki Poljske, Češkoslovaške, Kube, Italije, Velike Britanije ter generalni sekretar Generalne konfederacije dela Latinske Amerike Lombardo Toledano.

»Ameriški imperialisti — je rekel Toledano — si z vsemi sredstvi prizadevajo, da bi postale naše države dobavitelji surovin. V vsaki državi Latinske Amerike podpirajo fevdalno in reakcionarno manjšino, v sedanji dobi intenzivnih vojnih priprav pa skušajo zadušiti z vsemi sredstvi napredno gibanje Latinske Amerike. Politična zavodnost množic pa se je zelo razvila in tudi obseg borbe proti imperialistom in za mir je vsak dan večji.«

Češkoslovaški minister za zdravstvo in katoliški duhovnik Plohar je med drugim izjavil: »Vse cerkve morajo delati za mir. Ljudski duhovniki bomo vedno delali skupno z ljudstvom za zgraditev socializma, svobode in demokracije. Nikoli ne bomo dovolili, da bi reakcija izrabljala najsvetejša čustva za imperialistične cilje in vojno.«

Madžarski delegat kalvinski škof dr. Beresky je izjavil, da se je kalvinska cerkev že odločila glede važnih problemov miru in da se je pridružila tistim silam na svetu, ki se borijo za mir.

Mirna Aguire je izročila kongresu pozdrave žena Kube in izjavila, da so se kubanske žene odločile, da bodo delovale za mir. Italijanski delegat, predstavnik gibanja naprednih katolikov v Italiji, je med drugim izjavil: »Ta kongres pomeni obsodbo atlantskega pakta, ki sabotira OZN. Z drugimi besedami, kongres obsoja tekmo v oboroževanju in propagando vojne psihoze, hkrati pa potrjuje voljo vseh narodov, da ohranijo mir.«

Kongres se nadaljuje.

LJUDSKA VOJSKA KITAJSKE PRODIRA PREKO REKE JANGCÉ

Prvi cilj nove ofenzive je Nanking — Kuomintangska vlada se seli na jug, v Kanton

Nanking 22. aprila. Po poročilih tujih agencij je Kuomintangova vlada dokončno zavrnila mirovne pogoje Komunistične partije Kitajske, ki so jih obravnavali na mirovnih razgovorih v Pekingju. Agencije poročajo, da sta izdala predsednik Komunistične partije Kitajske Mao Ce Tung in vrhovni poveljnik narodnoosvobodilne armade Kitajske Ču Dej dnevno povelje, v katerem pozivata vojske, naj prestopijo reko Jangce, začno z napadom na Nanking in uničijo reakcionarne Kuomintangove sile.

V dnevnem povelju je znova izražena želja osvobodene Kitajske za doseg miru, pri čemer je poudarjeno, da je treba začeti regionalne mirovne razgovore z vsako Kuomintangovo pokrajinsko upravo, ki želi mirno rešitev. Po uradnih nankinških poročilih ki jih prenašajo tuje agencije, so čete narodnoosvobodilne armade na več mestih prestopile reko Jangce, in sicer na področju Vuhua, jugozahodno od Nankinga in pri Kiankinu, vzhodno od Nankinga. Agencija France Presse poroča, da je Nanking izgubil stik s Kuomintangovim krajevnim poveljstvom Hukova, ki je bil tudi znova napaden. Kljub večji aktivnosti Kuomintangovega letalstva in mornarice razširjajo čete narodnoosvobodilne armade Kitajske mostišča ob reki Jangceju.

Po poročilih tujih agencij se sliči v Nankingju topovsko streljanje, policijska ura pa je bila podaljšana za eno uro. Agencija France Presse poroča, da so na današnji seji izvršilnega zakonodajnega in kontrolnega juana sklenili takoj evakuirati člane vseh treh juanov v smeri Kantona.

Boji južno Jangceja

Po poročilih inozemskih agencij so čete narodnoosvobodilne armade Kitajske na več mestih množično prešle čez reko Jangce. Vzhodno od Nankinga so čete narodnoosvobodilne armade prešle čez Jangce v dolžini 96 kilometrov. Med Kjangjnom, važnim pomorskim oporiščem na poti Nanking—Šanghaj, in Cinkjangom, glavnim mestom pokrajine Kjangsu, so čete narodnoosvobodilne armade osvobodile Kjangjin in napredujejo proti železniški progi Nanking—Šanghaj. Pokrajinska vlada in štab Kuomintangovega garnizona v Cinkjangju eta že zapustila mesto. Južno od Nankinga so narodnoosvobodilne sile množično prešle čez reko Jangce pri Vikuu in Tikjangju, 130 km jugovzhodno od Nankinga. Tikjang je osvojen. Do sedaj je prešlo čez reko 300.000 borcev. Istočasno s prehodom narodnoosvobodilne armade čez Jangce je povečana v širokih pokrajinah Južne Kitajske gverilska delavnost.

Agencije poročajo, da so narodnoosvobodilne čete zavzele neko mesto na najjužnejšem delu polotoka Kvantung. V zadnjem Kuomintangovem oporišču v severni Kitajski — Tajuanu so v obkoljenem mestu šans borbe na nož prav pred mestnimi utrdbami. Čete narodnoosvobodilne armade so v premoči in vsak trenutek pričakujejo padec mesta, v katerem so najboljši Kuomintangove tovarne orožja. Zaradi težkega položaja se je Kuomintangova vlada preselila z letali v Kanton. Z njo so se preselili vsi zakonodajni odbori. V Kantonu je obsedno stanje. Začasni predsednik republike Li Čung Jen in predsednik vlade Mo Jing Čen eta odpotovala na sestanek s Čang-kajskom, za katerega pravijo, da se bo skoraj vrnil na svoj položaj.

Demokracijska grška vlada predlaga ustavitve sovražnosti in mirno ureditev grškega vprašanja

Atene 22. apr. (Tanjug.) Radijska postaja Svobodne Grčije poroča, da je začasna grška demokracijska vlada poslala 20. aprila — na dan pričetka Svetovnega kongresa pristašev miru v Parizu — Generalni skupščini Združenih narodov in Svetovnemu kongresu miru poslanico, v kateri predlaga v interesu grškega naroda in krepitve miru na svetu ustavitve sovražnosti v Grčiji in mirno demokratično ureditev notranjega grškega vprašanja.

V poslanici poudarja, da bi bil v Grčiji že sedaj vzpostavljen mir, če ne bi tuji razpihovali državljanske vojne, in naglašja, da je atenska vlada že večkrat zavrnila predloge demokracijske vlade za ustavitve sovražnosti z demokracijskim sporazumom, ter izjavlja, da je pripravljena na največje žrtve, samo da bi se dosegel mir v Grčiji. To izjavo dajemo navzlic temu, da je bila demokracijska

grška vojska doslej nepremagljiva in je zadajala udarec za udarcem svojim nasprotnikom — Je poudarjeno v poslanici začasne vlade. Do tega so nas privedle izključno koristi Grčije in miru. Pozivamo vas, da nas pri tem podprete.«

Demokracijska vlada izraža v poslanici pripravljenost, da bo prenehala z vojaškimi operacijami, brž ko bodo v Grčiji zagotovljene najosnovnejše demokratične človeške pravice, brž ko bodo prenehala množična streljanja in ko bo razglašena splošna amnestija.

V zvezi z izjavami atenske vlade o nujni izvedbi novih poslanskih volitev v Grčiji, pravi začasna demokracijska vlada v poslanici tole: »Pripravljeni smo podpreti takšno mirno in demokratično rešitev notranjih grških vprašanj, s katero bi prenehalo prelivanje krvi, ljudstvo našlo zaželeni mir in se okreplil svetovni mir.«

Z VSEGA SVETA

LONDON. — Po poročilu poveljnika indonezijske republikanske vojske polkovnika Nasutiona, ki ga je objavil indonezijski urad v Londonu, so doživeli vsi dosedanjí pokuski Nizozemcev, da bi vzpostavili »red« v okupiranih mestih in sestavili civilno vlado na zasedenem ozemlju Indonezije, popoln neuspeh. Na drugi strani je v poročilu rečeno, da so Nizozemci zaradi hudih izgub, ki so jih pretrpeli med spopadi z odkolico republikanske vojske, spremenili taktiko vojskovanja. Sedaj uporabljajo predvsem topništvo in letalstvo. Zaradi takega načina vojskovanja trpi v glavnem civilno prebivalstvo. Tako je bilo v srednjem delu Jave samo marca ubitih 3000 mirnih prebivalcev.

WASHINGTON. — AFP poroča, da se je po podatkih statističnega urada pri ministru za delo ZDA povečalo število brezposelnih industrijskih delavcev v marcu v primeri s februarjem za 150.000. Hkrati se je znižala povprečna tedenska meza ameriških industrijskih delavcev za en dolar.

NEW YORK. Dopolnilna lista »Chicago Tribune« Simons piše v poročilu s Formoze, da je laka tega otoka »Kosium« natrpana z letali, ki so prišla iz ZDA. V zadnjih dveh tednih so v luki iztovorili nad 100 letalovcev »P 51«. Ugotovili so, da je od 1. januarja 1949. prišlo v luko Kosium 60 kanadskih bombnikov tipa »Mosito« in 40 ameriških letal.«

PARIZ. — Za izkoriščanje izvorov nafte, ki so jih pred kratkim odkrili v Tunizu, bodo ustanovili družbo, v kateri bosta imela ameriški petrolejski trust »Standard Oil« in britanski podjetnik »Gale Oil Corporation« svoj delniški delež. »Royal Lutch Chalk« 65% delnice. Francoska država in tuniški protektorat bosta udeležena v tej družbi s 25% deležem.

FIZKULTURA

Nedeljske tekme jugoslovanskih nogometašev doma in v inozemstvu

V Ljubljani bo tekma med »Odreedom« in v letošnjem prvenstvu še nepremaganim »Sarajevom«

V Ljubljani bo v nedeljo tekma II. zvezne lige med Odredom in Sarajevom. Za to tekmo vlada že ves teden veliko zanimanje in se pričakuje rekorden obisk gledalcev. To je popolnoma razumljivo, saj je Sarajevo moštvo, ki v dosedanjih tekmah letošnjega prvenstva še ni bilo premagano in je torej najboljšje v II. zvezni ligi. Medtem ko je Sarajevo prvo mesto v II. in vstop v I. ligo že zagotovljen, pa se Odred zaveda, da se lahko z optimizmom bori proti najboljšim nasprotnikom, ker mu je po izgubi tekem v Skoplju in v Osijeku vsaka točka dragocena ter ima še vedno možnosti, da se do konca tekmovanja povzpne na 3. ali 4. mesto. V tem slučaju bi igral kvalifikacijske tekme za vstop v I. zvezno ligo.

Određ igra v Ljubljani še z Vardarjem in Mornarjem ter v Subotici s Spartakom, torej z zelo močnimi nasprotniki Napeti bo moral vse sile, da si od prvih dveh nasprotnikov pridobi dve, a Spartaku odvzame vsaj eno točko. Čeprav Sarajevo še ni bilo premagano, pa Odred ne bo vrzel puške v koruzo, saj je kljub porazu v Osijeku v zelo dobri formi, o čemer smo se že prepričali. Pregled tekem pomladnega dela prvenstva nam pove, da je Odred odvezel točki že najmočnejšim nasprotnikom, kot na primer Podrinju in Metalcu na njihovem terenu. Tekma bo izredno pomembna in brez dvoma lepa in ena najbolj zanimivih, kar

tošnje sezono. Tekma Sarajevo : Odred bo na igrišču Odreda ob Tyrševi cesti s pričetkom ob 16. Predtekma izbranih mladinskih moštvo bo ob 14.30.

Naša vodilna nogometna moštva, ki so te dni z uspehom nastopila na raznih turnirjih v Belgiji, bodo igrala še v Franciji. Crvena zvezda igra 23. aprila v Reimsu proti Reimsu, v nedeljo 24. pa v Parizu proti Red Staru. Hajduk pa bo igral v Marsellu proti FC Marselle. Po teh tekmah se jugoslovanski moštvi vrnejo v domovino.

Zagrebska Lokomotiva bo odšla v nedeljo 14. aprila na turnejo v Afriko in Francijo. Lokomotiva bo 30. aprila igrala v Alžiru proti Mouloudie, t. ma jia pa proti moštvu ASE. Na povratku pa bo Lokomotiva igrala v Franciji, in sicer 5. maja v Nici z FC Nice.

AVTO-MOTO DRUŠTVA KRANJ - JESENICE - ŠKOFJA LOKA prirede v nedeljo 24. aprila ocenjevalno vožnjo

na 40 km dolgi progi Kranj—Brdo—Sp. Bela—Golnik—Naklo—Kranj.

Start bo ob 9. uri pri nogometnem igrišču. Od 7. ure bo nataknanje bencina in zbiranje motoristov.

Pred pričetkom ocenjevalne vožnje krene kolona motoristov na mesto, kjer se je ponesrečil motorist tovariš Slavko Vrhnica, in položi vence.

Mednarodna nogometna tekma

Ljubljana : St. Johann 6:0

Ob zaključku svoje turneje po Jugoslaviji je švicarsko sindikalno nogometno moštvo St. Johann iz Basla odigralo v četrtek tekmo proti sindikalni reprezentanci Ljubljane. Za to tekmo je vladalo v Ljubljani veliko zanimanje, saj se je na igrišču zbralo okrog 4000 gledalcev. Po uvodnih svečanostih ter pozdravnih nagovorih predstavnikov Nogometne zveze Slovenije in Glavnega odbora sindikatov se je pričela tekma, ki se je končala z zasluženim in visoko zmago Ljubljancanov z rezultatom 6:0 (2:0).

Igra se je začela z obojestranskimi napadi. Že v 15. minuti prvega polčasa so dosegli Ljubljancani po Kočevarju prvi gol. Domači so vedno bolj ogrožali vrata gostov ter v 25. minuti dosegli še drugi gol. Strelec je bil zopet Kočevar.

Po odmoru se igra tudi ni mogla razviti ter so švicarji nadaljevali s taktiko offsidea, s katero so že v prvem polčasu zmedli domačine. V 10. minuti je Hacler lepo postregel Keržanu, ki je z 20 m z ostrim strelom povisal rezultat na 3:0. V 26. minuti je bil zopet uspešen Keržan, ko je lepo preigral več nasprotnih igralcev in povisal rezultat na 4:0. Peti gol je dosegel Hacler, nekaj minut pred koncem pa je Keržan zabil še šesti gol in postavil končni rezultat tekme.

SPOMINSKE PODUTISKE DIRKE

Ker bodo jutri v dopoldanskih urah svečanosti prekopa herojev naše osvobodilne borbe v Ljubljani, ne bodo spominske krožne kolearske dirke v Zgornji šiški dopoldne, kot je bilo to predhodno javljeno, temveč popoldne z začetkom ob 14. uri. — Odber KZS.

NADALJEVANJE PROCESA V NIŠU

Vojni zločinci, ki so bili v domovinsko frontovski Bolgariji na vidnih položajih, so bili hkrati imperialistični špijoni

Na razpravi proti bolgarskim vojnim zločincem v Nišu so prišla na dan pomembna nova odkritja. Nekateri novi bolgarski »teoretiki« so poizkušali prikazati, da je bil bolgarski okupacijski korpus v Srbiji neka vrsta zaščite srbskega naroda pred Nemci. Pokazalo se je, da je bil ta korpus skupaj s svojimi komandanti tolpa zločincev. Na sojenju se je prav tako pokazalo, da je veliko število teh zločincev imelo po vojni važne položaje v bolgarskem vojskem in diplomatskem aparatu. Pokazalo se je končno, da so posamezni diplomatski predstavniki nove Bolgarije sodelovali z imperialističnimi vohuni v sovrážni aktivnosti proti novi Jugoslaviji.

KARIERA BOLGARSKIH VOJNIH ZLOČINCEV PO VOJNI

Iz tega, kar je povedal Dočev pred sodiščem, se vidi, da so skoraj vsi zločinci, organizatorji kazenskih ekspedicij proti narodu v Srbiji, postali po 9. septembru leta 1944. pomembni faktorji v bolgarski vojski, da so zavzeli vodilne položaje v državnem aparatu domovinsko frontovske Bolgarije. Obtoženi Dočev pravi, da je bil 9. septembra dan »bolgarske revolucije«.

Revolucija je spravila na vodilne položaje v Bolgarski armadi mnoge bolgarske fašistične oficirje, ki so dali ukaze za pretepanje in mučenje naših rodoljubov, delavcev, kmetov in intelektualcev. Po njihovem ukazu so žene in otroke žive metali v ogenj in v apnenice.

Na vprašanje javnega tožilca Dragojca Džurica, kaj je delal po 26. februarju leta 1944., je obtoženi Dočev izjavil, da je bil premeščen v Sofijo, kjer je postal načelnik operativne obveščevalne službe pri vrhovni komandi.

In po 9. septembru 1944? je vprašal javni tožilec.

Postal sem načelnik obveščevalne sekcije v štabu vrhovne komande.

Katero vojsko, nove vojske?

Da, nove bolgarske vojske. Po decembru leta 1944. sem bil načelnik obveščevalnega oddelka v štabu I. bolgarske armade.

Kaj je bilo z načelnikom štaba XXII. bolgarske fašistične divizije v Nišu, s Petrom Nojkovim, po 9. septembru leta 1944?

Peter Nojkov je bil po 9. septembru v neki vojaški službi v Sofiji, po ustanovitvi I. bolgarske armade pa je bil načelnik organizacijskega oddelka te armade, ki je sodelovala v borbi proti Nemcem v Sremu in na Dravi v Jugoslaviji.

Kaj je bilo s Ivanom Kirčevim, vpraša dalje javni tožilec Džuric.

Postal je načelnik operativnega oddelka I. bolgarske armade.

Kaj je bilo z majorjem Georgijem Ševom?

Ta je bil v dobi okupacije načelnik štaba XXIV. bolgarske divizije v Arandjelovcu, potem se je vrnil v službo v Sofijo. Leta 1945. je bil postavljen za bolgarskega vojaškega atašeya v Beogradu, kjer je bil do leta 1946., ko so ga poslali v Sofijo, nato pa so ga postavili za bolgarskega vojaškega atašeya v Carigradu.

Se večjo kariero je napravil kapetan Stojčkov, organizator propagande med bolgarskimi četami v Srbiji. Ko je javni tožilec vprašal Dočeva, kaj je bilo s Stojčkovim, je Dočev odgovoril, da je Stojčkov po 9. septembru napredoval na stopnjo polkovnika in postal komandant mesta Sofije. V januarju leta 1945. je bil postavljen za komandanta III. divizije I. bolgarske armade.

Ali vam je znano, kaj je bilo z majorjem Genčevim?

Major Genčev, odgovarja obtoženi Dočev, je bil načelnik organizacijske sekcije štaba bolgarskega okupacijskega korpusa v dobi okupacije. Pozneje ga nisem več srečal, toda slišal sem, da je napredoval v čin polkovnika in postal po 9. septembru leta 1944. komandant II. divizije I. bolgarske armade.

Kaj je bilo s polkovnikom Marinovim, komandantom XVI. pehotne divizije bolgarskega okupacijskega korpusa v Knjaževcu, pozneje pa komandantom divizije v Bitolju?

Polkovnika Marinova so 6. septembra leta 1944. neposredno pred 9. septembrom poklicali v Bolgarijo, da bi zavzel položaj ministra vojske v vladi Muravljeva. Medtem, ko je on prispel v Sofijo, se je situacija že spremenila. In namesto, da bi postal minister za vojsko v vladi Muravljeva, so ga postavili čez nekaj dni za glavnega komandanta I. bolgarske armade. Po končani vojni so ga poslali v Pariz, kjer je bil polnomočen minister domovinsko frontovske Bolgarije.

ZASLIŠEVANJE OBTOŽENCA POPOVA

Obtoženi Popov igra na sodišču zelo zahrbtno vlogo. Sebe prikazuje za moralnega pokvarjenca, tihotapca, pijanca in malopridneža, »toda poštenec in čvalnega prebivalstva in pristaev narodnovobodilnega gibanja. Se več, vztrajno trdi, da je prišel v Niš marca 1942. med drugim zato, da bi pomagal srbskemu ljudstvu in ga ščitil kolikor je mogoče.

Vendar ne more zanikati dejstva in priznava, da je zbiral po prihodu v Niš podatke o razpodelitvi ljudstva proti bolgarskemu okupatorju. Med prevajalci je skušal nabrati čim več agentov za bolgarsko obveščevalno službo. Sodeloval je pri aretacijah komunistov v Nišu. Pravi, da so ko-

muniste strahovito mučili, česar se zelo dobro spominjam. »Spominjam se,« pravi, »da so bili primeri, ko so se ljudje zaradi pretepanja onesvestili. Da bi videli, če ne simulira, so takega človeka spekli s cigareto.«

»Kje si se pretepal domoljube?« je vprašal nadalje javni tožilec.

»V Sofiji.«

»Naše državljane?«

»Ne, Bolgare, po 9. septembru 1944.« (V dvoranah smeh.)

SEDANJI PREDSTAVNIK NOVE BOLGARIJE V RIMU IVANOV JE MED OKUPACIJO PISAL HUJSKESKE CLANKE PROTI SRBSKEMU LJUDSTVU

V kraje, kjer je bila bolgarska vojska, so prihajale »pevačice« in igralci, ki so netili šovinistična čustva in sovraštvo bolgarskih vojakov proti srbskemu ljudstvu. V časopisu »Polet«, ki je izhajal v Sofiji, je pisal načelnik štaba I. bolgarskega okupacijskega korpusa polkovnik Stojko Ivanov, ki je sedaj diplomatski predstavnik nove Bolgarije v Rimu, šovinistične članke in širil med bolgarskimi vojniki misel, da so Niš, Leskovac ter druga mesta v Srbiji bolgarska in da jih je treba zaradi tega priključiti velikobolgarski državi.

Od pevcev in igralcev, ki so imeli prireditve za bolgarsko vojsko, je rekel obtoženi Popov, je bil najzanimivejši eden največjih bolgarskih igralcev, sedanjí prvak bolgarskega narodnega gledališča, Vladimir Trandafilov. Vladimirja Trandafilova je odlikovala bivša Jugoslavija, danes pa je član bolgarske Komunistične partije.

Obtoženi Popov je nato govoril o zvezah med organizacijo Draže Mihailovića in štabom I. bolgarskega korpusa. To zvezo je vzdrževal Andrija Lončarić, ki se je pred kratkim zagovarjal kot tuji vohun, med okupacijo pa je bil v Nišu. Lončarić je vzdrževal zvezo z načelnikom štaba I. bolgarskega korpusa polkovnikom Stojkom Ivanovim in Dragišo Cvetkovićem.

Na vprašanje javnega tožilca, kje so ljudje, ki so bili med okupacijo na poveljujočih mestih bolgarskih vojaških oddelkov v Srbiji, je obtoženi Popov odgovoril:

»Obtoženi Dočev ni bil obsojen in tudi ne postavljen pred sodišče. Noben načelnik štaba divizije, noben načelnik obveščevalne službe divizije, noben načelnik operativnega oddelka in korpusa ni bil obsojen za svoje potetje v Srbiji. Obsojen ni bil noben obveščevalec, razen mene. Stojka Ivanova sploh niso postavili pred sodišče, pa tudi v seznam za postavitev pred sodišče ni bil vpisan.«

Neposredno po vzpostavitvi domovinsko-frontovske oblasti v Bolgariji je bil obtoženi Popov izpuščen iz taborišča in postavljen za načelnika skupščine pri generalnem štabu. To je bilo 10. septembra 1944.

Predsednik sodišča: »Se pravi, dan po revoluciji?« (Smeh v dvoranah.)

Leta 1945. je obtoženi odpotoval s posebnim potnim listom v Carigrad skupno z novim vojaškim atašejem, polkovnikom Asevom Lekarskim in direktorjem obveščevalne službe Strahilom Nikolovim. V Carigradu je ostal 10 dni in je bil pri Dragiši Cvetkoviću, ki ga je seznanil z nekaterimi svojimi ožjimi prijatelji. Ob tej priložnosti je Dragiša Cvetković zahteval od obtoženca, naj mu omogoči zvezo med Turčijo in Jugoslavijo preko Bolgarije. V začetku bi se morala ta zveza vzdrževati po bolgarskih diplomatskih uradnikih, obtoženo Mire Jankovičeve, obtoženca Popova in metropolitana Stefana. Dragiša Cvetković je dal obtoženemu Popovu ekspozice o jugoslovanskem notranjem in zunanjem položaju z dostavkom, naj ga prevede in izroči metropolitu Stefanu, ki bi ga nadalje dostavil nekaterim političnim osebnostim.

Med bivanjem v Carigradu ga je Cvetković nagovarjal, naj ostane v Turčiji in dela za obveščevalno službo Angloamerikancev. Vendar je, kakor pravi, odklonil. Obtoženi pravi, da je organiziral vohunski kanal v Jugoslavijo, gradivo pa so dostavljali nekateri diplomatski uslužbenci. Ta zveza je trajala, dokler ni bil aretiran, nadaljevala se je pozneje po obtoženi Miri Jankovičevi in po bolgarskem konzulu v Carigradu Lazarju Popovskem, nato pa po diplomatskem uradniku Drenkovu in njegovi ženi.

ZASLIŠANJE OBTOŽENE MIRO SLAVE JANKOVIČ

Obtožena Miroslava Jankovič je postala bolgarska vohunka sredi leta 1942. Obtožena Popova je seznanila z Dragišo Cvetkovićem ter neposredno sodelovala pri organiziranju njegovega bega čez Bolgarijo v Turčijo.

Obtožena Miroslava Jankovič izjavlja, da je bila leta 1945. na večerji pri metropolitu Stefanu. Ob tej priložnosti so k njemu prihajale razne osebe in opozicija. Tu sta bila tudi Arsen Pavlov in Nikola Petkov ter še nekateri politiki. Le-ti so se pritoževali, da je Dragiša Cvetković tako »nepričakovano« odšel in da se niso mogli z njim sestati.

»Ali je prihajal tudi Damjan Veljčev k metropolitu Stefanu?« vpraša javni tožilec.

Obtožena: »Seveda, k njemu so prihajali tudi Damjan Veljčev, Anton Kostov in Trifun Kostov.«

Razprava se nadaljuje.

OBVESTILA

Umetnikom-slikarjem!

Ravnateljstvo Zavoda za varstvo kulturnih spomenikov LRS sporoča vsem umetnikom-slikarjem, ki bodo letos kopirali srednjeveške freske po nalogu ministrstva za znanost in kulturo FNRJ, da bo danes 23. t. m. ob 12. uri v sejni sobi Zavoda (Tomanova 1) obvezen sestanek, na katerem bosta poročala akademska slikarja Karl Jakob in Rajko Slapernik o novi tehniki kopiranja s praktično demonstracijo. Ostali tovarši umetniki-slikarji vabljeni!

Objava

Vse ustanove in sindikati, ki imajo lastne ali najete počitniške domove na območju LRS, naj sporočijo Komitetu za turizem in gostinstvo pri vladi LRS, Ljubljana, do 23. aprila t. l. naziv in naslov počitniškega doma ter število postelj. Poročila naj pošljejo zaradi priznanja turističnih potrošniških nakazil za člane sindikata in njih svojece na letnem dopustu. Ustanove, tovarne in podjetja, ki ne bodo javila teh podatkov do roka, ne bodo prejela turističnih nakazil za svoje člane na letnem dopustu v gori omenjenih domovih.

GLEDALIŠČE

DRAMA: Sobota, 23. ob 20: »Hilopis, Red D. Nedelja, 24. ob 15: »Gollu, Smerljivica. Izven. — Ob 20: »Krajski komedijanti. Izven.

OPERA: Nedelja 24 ob 20: »Janček, »Jenufa. Izven.

SINDIKALNO GLEDALIŠČE JESENICE: Sobota, 23. aprila ob 19.30: Miško Kranjec: »Pot do zločina. Premiera. Režija: Riko Poženel.

Nedelja, 24. aprila ob 14.30: Fodor: »Maturaz. Režija: Tomazič Jože. Izvajajo dijaki drž. gimnazije na Jesenicah.

Nedelja, 24. aprila ob 19.30: Miško Kranjec: »Pot do zločina. Režija: Riko Poženel.

SENTJAKOBSKO GLEDALIŠČE

Mestni dom: Sobota, 23. aprila ob 20: Lillian Hellman: »Kobilice. Premiera. Nedelja, 24. aprila ob 20: Lillian Hellman: »Kobilice.

Drevi bo v Sentjakobskem gledališču premiera tridejanske igre »Kobilice«, ki jo je napisala ameriška pisateljica Lillian Hellman. Delo je doživelo po vsem svetu ogromen uspeh. Delo je skrbno pripravljeno in povsem na novo opremljeno. Igrali bodo: Adido — Miklavževa, Bogina — Petrovičeva, Birdio — Prusova, Aleksandro — Simončičeva, Horacea — Batelino, Oscarja — Prus, Bena — Lavrih — Lea — Kalan, Marshalla — Lombar, Cala-Sadar. Režijo ima Miran Petrovič, sceno pa je pripravil Broni Batelino. Vstopnice se dobe pri Državni založbi, oddelke za muzikalije, Kongresni trg 18, in eno uro pred predstavo pri večerni blažini in Mestnem domu.

SKUD »JOZE LACKO« PTUJ

Sobota, 23. aprila ob 20: Skvarkin-Vidmar: »Izpit za življenje. Premiera. Režija: P. Dežman.

Nedelja, 24. aprila ob 20: Skvarkin-Vidmar: »Izpit za življenje. Drugič. Režija: P. Dežman.

SKUD »MIHA PINTAR« RUSE

Nedelja, 24. aprila ob 15: Fodor: »Maturaz. Režija: Majda Čuček. Gostovanje Anjele Jankove, članice Slov. nar. gledališča v Mariboru.

LJUBLJANA UNION: Premiera Sovj. filma

»Zlati rogi, tednik. SLOGA: Sovjetski film »Igralčeva umetnost, tednik. — Predstave ob 16.15, 18.15 in 20.15.

MOSKVA: Angleski film »Oliver Twist« (dva tednika).

TRIGLAV: Sovjetski film »Miklino Maklaj«, tednik. — Predstava ob 20.

SISKA: Sovjetska pravljica »Pepelka«, tednik. — Predstava ob 18 in 20. uri.

MARIBOR PARTIZAN: Sovjetski film »Po vest o pravem človeku, tednik.

UDARNIK: Sovjetski film »Pomlad, tednik. — Predstave ob 16.30, 18.30 in 20.30.

POBREZJE: Jugoslovanski film »Slavica«, tednik.

CELJE METROPOL: Sovjetski film »Mlada garda, II. del, tednik.

DOM: Avstrijski film »Otroci Pratra«, tednik.

KANJIK: Sovjetski film »Glasbeno komedija, tednik.

KRANJ MESTNI: Sovjetski film »Življenje v Citadeli, tednik.

PTUJ: Poljski film »Jeklena srca, tednik.

OBVESTILO

Vse kadilce obveščamo, da bomo v bodoče objavljali nedeljske dežurne službe trafik za mesto Ljubljano s seznamom, ki bo razobehšen na vseh zaprtih trafikah, in ne več kot do sedaj po dnevnem časopisu. — Uprava invalidskih trg. podjetij, Ljubljana, Tržaška cesta 12.

ZAHVALA

Olnok nad Mozirjem je sprejel našega draga

JOŽETA

Vsem, ki ste ga sprejeli k večnemu počitku, mu poklonili toliko ovteta, se s priščno besedo in pesmijo poslovili ob pretrani gomili, kakor tudi za izraze sožalja — izrekamo našo priščno zahvalo.

Mozirje, Celje, 20. aprila 1949.

Družine Troger, Faganell, Juric

ZAHVALA

Vsem, ki ste sprejeli našega najdražjega sina in brata

IVANA JURMANA

na njegovi zadnji poti in s tem počastili njegov spomin, izrekamo najtoplejšo zahvalo. Posebno se zahvaljujemo vsem organizacijam za podarjene vence ter članu Okrajnega komiteja KPS in članu Okrajnega komiteja LMS za nagrobni kovov.

Istrija, 22. aprila 1949.

Zalujoci: mati Marija, oče Leopold in brat Mirko ter ostalo sorodstvo

VREMENSKO POROČILO HIDROMETEOROLOŠKE SLUŽBE

Stanje dne 22. aprila:

Nevihtna hladna fronta je danes ob 7. uri zjutraj dosegla Nemčijo in vzhodno Francijo ter se zelo hitro premika proti našemu ozemlju. V zaledju fronte se zračni pritisk izredno naglo dviga, tako da bo vpliv fronte zelo kratkotrajen in oslabilen.

Vremenska napoved za soboto, 23. aprila: Pomolj kratkotrajne nevihtne plohe, čez dan pretežno jasno in v začetku močni vzhodni vetrovi, ki bodo pozneje popustili. Temperatura mnogo nižja, podnevi le okrog +15 stopinj C.

Poziv

Ministrstvo za prosveto poziva vse stranke, ki so dale glasbila v popravilo ali v komisijsko prodajo v bivšo trgovino Alfonza Breznika, Ljubljana — Cankarjeva c. 7, da se zaradi izločitve instrumentov oglase na glasbenem odseku ministrstva za prosveto, soba št. 67, med občajnimi uradnimi urami (četek, sobota od 10—12 ure) in sicer najkasneje do 21. maja t. l. Po navedenem roku se izločitvene zahteve ne bodo več upoštevale. Stranke naj prinese s seboj vsa dokazila o lastništvu glasbil. — Ministrstvo za prosveto, oddelek za kulturo.

DNEVNE VESTI

Prekinitev električnega toka. Podjetje za razdeljevanje električne energije (DES) direktorja Maribor obvešča svoje odjemalce na območju OLO Ljutomer, Gornja Radgona, Murska Sobota in Dolnja Lendava, da bodo v nedeljo 24. aprila v času od 7—18 ure brez električnega toka, zaradi nujnih del na omrežjih visoke napetosti. Vsa odklopljena omrežja naj se smatrajo kot, da bi bila pod napetostjo.

Glavna direktorja za odkup in promet s kmetijskimi pridelki in krmo, Ljubljana, Ambrožev trg 7, obvešča, da 23. t. m. ne bo poslovala zaradi zmanjšanja uradnih prostorov. 1051

Poverjenstvo za šolstvo MLO Ljubljana ne bo 25. aprila odprto za stranke zaradi čiščenja uradnih prostorov.

Razstava del slovenskih impresionistov je odprta v Moderni galeriji v Ljubljani dnevo od 8—18 ure. 991

Udeleževanje ocenjevalne vožnje! Avtomoto društvo Ljubljana priredi v nedeljo 24. t. m. ocenjevalno vožnjo vseh kategorij motoristov. Zbirališče motoristov in pregled vozil od 12. do pol 14. ure pred grupno pisarno, Trnovo, na Opekerski cesti. Istočasno prejmejo udeleženci gorivo. Start točno ob pol 14. uri. Proga teče iz Ljubljane na Iz — lška vas — Krim — Rakitna — Preserje. 256

Komunalni servis, Ljubljana, sporoča vsem dobitnikom in koristnikom, da ima naš novi tekoči račun številko 5-1-70209-15 pri Komunalni banki, Ljubljana. 1042

Filatelistični klub »Ljubljana« obvešča svoje članstvo, da bo redni letni občni zbor v nedeljo 24. aprila ob 9. uri dopoldne v literarni sobi kavarnе »Unions« z običajnim dnevnim redom. Članstvo prosimo, da se ga polnoštevilno udeleži. — Odbor FK Ljubljana. 1081

Društvo ljubiteljev pitčarjev priredi svoj redni letni občni zbor v ponedeljek 25. aprila ob 19.30 v gostinstvo Derenda, Ljubljana, Borštovski trg 1. Za člane udeležba obvezna, gostje dobrodošli. — Odbor. 1089

Zdravniško dežurno službo v Celju ima od sobote 23. IV. opoldne do ponedeljka do 8. ure zjutraj dr. Podpečan Ivan, Mariborska cesta 24.

KONCERTI

Za drugo ponovitev koncerta s Faustovim pogubljenjem, ki bo v ponedeljek 23. aprila ob 20 v veliki unioński dvorani so se sedeli vsi razpredajali na razpisno so samo stojiščarstvo. Odnosno opozarjamo na točen začetek. Predprodaja: Knjižarna muzikalij, Kongresni trg. 1045

V Ribnici bo v nedeljo 24. aprila ob 15 solistični koncert. Spored izvajajo ljubljanski umetniki in obsega skladbe za violino in klavir ter samospelave s spremljevanjem klavirja.

Običajni koncerti danes ob 20 orkestar SKUD »Dušan Jereb« iz Novega mesta. 1045

Ilirska Bistrica ima v nedeljo 24. aprila ob 18. uri orkestralni koncert. Spored izjva SKUD »Dušan Jereb« iz Novega mesta. 1045

Koncert pevskega zbora TSS in GT bo v dvorani Ljudskega gledališča v Mostah v soboto 23. aprila ob 20. uri.

Koncert pevskega zbora TSS in GT bo 24. aprila ob 15. uri v Postojni.

Na Jezerskem bo jutri ob 16 koncert morskega zbora »Prešeren« iz Kranja. Zborovodja Peter Linar.

RADIO

Ljubljana, Maribor in Slov. Primorje

Poročila se ob: 6.10, 7.00, 13.30, 15.30, 19.30 in 22.00 uri. Slede važnejše oddaje:

6.00 Pojo zbori — 6.30—7.30 Veder jutranji spored (operetna glasba) — 11.15 in ob 16.00 Soliska ura za vse šole — Ob osmi obletnici OF — 13.40 Iz koncertov in simfonij — 15.00 do 16.00 Narodne pesmi in plesi — 18.00 Pesmi Johanna Brahmsa poje altistka Elza Karlovac, pri klavirju Danilo Svava — 18.15 Komunisti — prvoborci za socializem — 18.30 Igra zabavni orkestar Radia Ljubljana p. v. Bojana Adamiča — poje Jelka (prenova v Zagreb) — 19.00 Tedenski znanje politični pregled — 19.15 Leo Janček: Po zarasli stezi: Izjva pianist Josef Paleniček — 19.40 Borbene in delovne pesmi — 20.00 Reportaža ob 30-letnici KPJ — 21.30 Orkestralna glasba — 22.30 Pester spored do konca oddaje.

NAŠE NAROČNIKE

ki so z naročnino v zaostanku, naprošamo, da čimprej poravnajo dolžnost naročnino, sicer jim bomo list ustavili.

UPRAVA »LJUDSKE PRAVICE«

Kupimo teodolit,

kompletan s stojalom. — Ponudbe na oglasni oddelček »Ljudske pravice« pod »Nujno« št. 1052.

Sindikalno kulturno-umetniško društvo »KAJU«, Šostanj

potrebuje za svojo godbo naslednje

GODBENIKE:

za flauto za E-klarinet za B-klarinet za krilovko I. - B. za E-trombo

Služba in stanovanje zagotovljena. — Ponudbe pošljite na naslov SKUD »KAJU«, Šostanj.

MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO LRS

otvarja Podkovsko šolo za učence v gospodarstvu pri Veterinarsko živilorejski šoli v Kočevju

Sprejemajo se mladinci v starosti od 14 do 18 let, z osnovno šolsko izobrazbo. Mladinci, ki se bodo prijaviili za vpis, sklenejo učno pogodbo, predpisano za učence v gospodarstvu. Oskrbo in stanovanje imajo učenci v internatu Veterinarsko živilorejske šole v Kočevju. Plačo pa bodo prejimali po uredbi za učence v gospodarstvu.

Prošnje za sprejem v šolo sprejema Veterinarsko živilorejska šola, Kočevje. Prošnji je priložiti: rojstni list in zadnje šolsko spričevalo.

Pričetek pouka bo javljen učencem takoj po prijavi.

Uroja uredniški odbor. — Odgovorni urednik Dušan Bole. — Naslov uredništva: Kopitarjeva 6. — Uprava: Kopitarjeva 2. — Telefon uredništva in uprave: 52-61 do 52-65. Telefon naročniškega oddelka 50-30. Telefon oglasnega oddelka 36-85. Štev. ček računa 6-90601-0.

PRESKRBA

DELITEV MESA

Poverjenstvo za trgovino in preskrbo MLO v Ljubljani obvešča potrošnike, da si lahko nabavijo sveže meso v soboto 23. aprila na odrezek nakazilce za mesec april in sicer: TD-a jam. 1700 gr svežega mesa na odrezek Meso VI — 1250 april. TD-a 1500 gr svežega mesa na odrezek Meso IV — 1200 april. R-21 600 gr svežega mesa na odrezek Meso